

9. Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠΕΡΑΣ

Όπως γράφει ο Λεονάρδος Κόττης,¹ ο Κώστας Σπέρας γεννήθηκε το 1893 στη δυτική Λότζια Σερίφου. Ήταν υιοθετημένος από το Θεόφιλο Σπέρα, ο οποίος καταγόταν από τη φαναριώτικη οικογένεια Σπεράντζα.

Όταν ήταν 14 ετών, ήταν εγκατεστημένος στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου όπου φοιτούσε στη γαλλική σχολή Freres. Συμμετείχε σε κολυμβητικούς αγώνες αλλά και σε κάποια επεισόδια με τους καθηγητές της σχολής. Τον Μάρτιο του 1914, ο Σπέρας εργαζόταν ως τσιγαράς στην Καβάλα και συμμετείχε στην μεγάλη καπνεργατική απεργία, η οποία επεκτάθηκε στη Θεσσαλονίκη και άλλες πόλεις και πήρε επαναστατικό χαρακτήρα. Τότε συνελήφθη και στάλθηκε στις φυλακές Τρίπολης.

Αργότερα, εργάστηκε, πάλι ως τσιγαράς, στην Αίγυπτο, και έτσι ήρθε σε επαφή με Έλληνες και Ιταλούς αναρχικούς και αναρχοσυνδικαλιστές. Επίσης, ταξίδεψε σε πολλές χώρες της Ευρώπης και γνώριζε πολύ καλά γαλλικά και αραβικά. Το 1910 ήταν εγκατεστημένος στην Αθήνα, όπου και έγινε ένα από τα ιδρυτικά μέλη του Εργατικού Κέντρου (ΕΚΑ), τον Μάρτιο του ίδιου χρόνου. Την ίδια εποχή, ο Κ. Σπέρας ήταν μέλος του Σοσιαλιστικού Κέντρου Αθηνών, οργάνωση που εκείνη την εποχή καθοδηγούνταν, μεν, από τον Ν. Γιαννιό, αλλά συγκέντρωνε αρκετές τάσεις. Ο ίδιος εμφορούνταν από κάποιες ιδιότυπες αναρχοσυνδικαλιστικές απόψεις.

Η απεργία της Σερίφου

Οι μεταλλωρύχοι της Σερίφου εργάζονταν στο εσωτερικό της γης σαν σκλάβοι, από το πρωί έως το βράδυ. Στο τέλος της μέρας, ο καθένας τους σήκωνε ένα βαρύ φορτίο με μετάλλευμα και το πήγαινε μια ώρα δρόμο στην πλάτη, για να το ανταλλάξει με ένα κομμάτι ψωμί. Τα μεταλλεία της Σερίφου ήταν ιδιοκτησίας και εκμετάλλευσης της ίδιας γαλλικής εξορυκτικής εταιρείας που κατείχε και εκμεταλλευόταν και τα μεταλλεία Λαυρίου.

Τον Ιούνιο του 1916, ο Κ. Σπέρας, τελειόφοιτος πλέον του Λεοντείου Λυκείου Αλεξάνδρειας της Αιγύπτου, μορφωμένος, πολυταξιδεμένος, και μέλος της διοίκησης του Εργατικού Κέντρου Πειραιά, εμφανίστηκε στη Σέριφο.

Τα μεταλλεία είχε αγοράσει από τον Ιταλό Σερπιέρι ο Γερμανός Αιμίλιος Γρώμμαν το 1880, οπότε και ανέλαβε νέος διευθυντής και άρχισε να τρομοκρατεί τους εργάτες, πιέζοντάς τους να εργάζονται ασταμάτητα, να βγάζουν όσο το δυνατόν περισσότερη ποσότητα μεταλλεύματος. Όσοι αντιστέκονταν έχαναν την εργασία τους. Το 1912, τα μεταλλεία απέκτησαν νέο διευθυντή και διαχειριστή, τον Γεώργιο Γρώμμαν,

¹ Πρόλογος στο Σπέρας Κωνσταντίνος, «Η απεργία της Σερίφου, ήτοι αφήγησις των αιματηρών σκηνών της 21^{ης} Αυγούστου 1916 εις τα μεταλλωρυχεία του Μεγάλου Λειβαδίου της Σερίφου», Αθήνα, «Βιβλιοπέλαγος», 2001.

γιο του προηγούμενου. Προστέθηκαν επίσης νέοι μεταλλωρύχοι, που έφθασαν από άλλα μέρη, κυρίως από τη Μήλο. Μερικοί από τους νεοφερμένους μεταλλωρύχους, όμως, είχαν σοσιαλιστικές ιδέες, και έτσι άρχισε μια σοσιαλιστική και συνδικαλιστική ζύμωση στη Σέριφο. Συγκροτήθηκε μια επιτροπή, η οποία πήγε στο Γρώμμαν και του είπε ότι οι μεταλλωρύχοι έπρεπε να εργάζονται οκτώ, και όχι δώδεκα ή δεκατέσσερις, ώρες που εργάζονταν έως τότε. Αυτός τους είπε ότι θα μπορούσε να συζητήσει μόνο με σωματείο, που θα λειτουργούσε με βάση εγκεκριμένο καταστατικό, κάτι που οι μεταλλωρύχοι δεν διέθεταν μέχρι τότε. Ταυτόχρονα, απέλυσε μια ομάδα εργατών και άρχισε την τρομοκρατία και την εντατικοποίηση της παραγωγής. Απέδειξε ότι ήταν πολύ πιο σκληρός και αδιάφορος για την ασφάλεια και τη ζωή των εργατών από τον πατέρα του, και γρήγορα έγινε αρκετά μισητός στους μεταλλωρύχους, αλλά και στο νησί ολόκληρο. Δίπλα στο μεταλλείο είχε χτίσει κάποιες άθλιες παράγκες, στις οποίες διαβιούσαν κάτω από άσχημες συνθήκες 1.000 περίπου εργάτες.

Αμέσως με την άφιξή του, ο Σπέρας οργάνωσε τους μεταλλωρύχους και επεξεργάστηκε ένα από τα πιο επαναστατικά για την εποχή Καταστατικά εργατικών σωματείων, που αποτέλεσε το Καταστατικό του νεοσύστατου Σωματείου Εργατών Μεταλλευτών Σεριφου, του οποίου και έγινε και ο πρώτος πρόεδρος. Το Καταστατικό του Σωματείου των μεταλλωρύχων Σεριφου παρατίθεται στο **Παράρτημα VII**.

Με την ίδρυση του σωματείου και την επικύρωση του Καταστατικού του, ο Κώστας Σπέρας προέβη σε διάβημα προς το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας για τις άθλιες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης και για το εξοντωτικό ωράριο εργασίας, προειδοποιώντας ότι θα κηρυχθεί γενική απεργία στο νησί αν δεν ικανοποιούνταν τα αιτήματα αυτά. Με τη διαπίστωση του Κ. Σπέρα ότι το Υπουργείο, η γαλλική εταιρεία και ο Γ. Γρώμμαν συνέπλεαν και συνεργάζονταν, η γενική απεργία στη Σέριφο κηρύχθηκε στις 7 Αυγούστου του 1916. Τότε καταργήθηκαν οι τοπικές αρχές και οι εργάτες πήραν στα χέρια τους την καθημερινή τους ζωή, μέσω ενός άμεσα ανακλητού εργατικού συμβουλίου που συντόνιζε όλες τις ασχολίες.

Βέβαια, το κράτος δεν ανέχθηκε για πολύ αυτή την κατάσταση και έστειλε ένα σώμα χωροφυλακής για να καταστείλει τους εργάτες. Ο επικεφαλής του σώματος αυτού, μοίραρχος Χρυσάνθου, νόμιζε ότι θα είχε να κάνει με μια εύκολη υπόθεση. Όταν το σώμα της χωροφυλακής αποβιβάστηκε στο λιμάνι του νησιού, κατευθύνθηκε προς το Μεγάλο Λιβιάδι όπου βρίσκονταν οι απεργοί. Στη διαδρομή, ο Χρυσάνθου τρομοκρατούσε τους πάντες. Μόλις έφτασε στο Μεγάλο Λιβιάδι, συνεννοήθηκε με κάποιους υπαλλήλους και μπράβους του Γ. Γρώμμαν -ο ίδιος ο Γρώμμαν απουσίαζε τότε από το νησί- και στη συνέχεια κάλεσε τον Κ. Σπέρα και το Δ.Σ. του σωματείου για διαπραγματεύσεις.

Αντί όμως γι' αυτό, τους συνέλαβε και τους κλείδωσε σε ένα δωμάτιο. Στη συνέχεια, παρέταξε τους χωροφύλακες σε θέση μάχης απέναντι από τους συγκεντρωμένους μεταλλωρύχους, δίνοντάς τους προθεσμία πέντε λεπτών να διαλυθούν. Ταυτόχρονα, σκότωσε εν ψυχρώ με το πιστόλι του τον μεταλλωρύχο Θεμιστοκλή Κουζούπη. Από εκεί και πέρα εκτυλίχθηκε και γενικεύτηκε μια πραγματική μάχη, με τους χωροφύλακες να πυροβολούν και τους εργάτες να μάχονται με πέτρες, ξύλα και

οτιδήποτε άλλο έβρισκαν μπροστά τους. Οι απεργοί επιτέθηκαν στον αστυνόμο Σερίφου Ιωάν. Τριανταφύλλου, με βαριές πέτρες και τον πέταξαν στη θάλασσα.

Αλλά η λύσσα των απεργών κατευθύνθηκε κυρίως στον υπομοίραρχο Χρυσάνθου, ο οποίος σκοτώθηκε αφού τον γκρέμισαν από την προβλήτα.

Η συμπλοκή συνεχίστηκε με τους ανθρώπους της εργοδοσίας και τους χωροφύλακες να πυροβολούν ό,τι κινούνταν. Στην εξέλιξη των συγκρούσεων σκοτώθηκαν τρεις ακόμα εργάτες, οι Μιχάλης Ζωΐλης, Μιχάλης Μητροφάνης και Γιάννης Πρωτόπαπας. Οι απεργοί όμως έφτασαν μέχρι τα γραφεία της μεταλλευτικής εταιρείας και απελευθέρωσαν τον Σπέρα και τους άλλους συναδέλφους τους που είχαν συλληφθεί.

Ο τελικός απολογισμός των συγκρούσεων ήταν τέσσερις απεργοί και τρεις χωροφύλακες νεκροί, και σχεδόν οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες στην απεργία τραυματίες.

Η σημασία αυτής της απεργίας δεν έγκειται μόνο στο γεγονός ότι υπήρξε ένα γεγονός του γενικότερου κοινωνικού κινήματος, που οργανώθηκε και καθοδηγήθηκε χωρίς καμία άνωθεν συνδικαλιστική και κομματική παρέμβαση ή ντιρεκτίβια -άλλωστε οργανωμένο συνδικαλιστικό κίνημα δεν υπήρχε ακόμα το 1916 στον ελλαδικό χώρο- αλλά και στο ότι για πρώτη φορά στα συνδικαλιστικά, αλλά και κοινωνικά, χρονικά της χώρας, οι απεργοί κατάργησαν την τοπική εξουσία αντικαθιστώντας την με μια επιτροπή η οποία διευθετούσε τις καθημερινές υποθέσεις των απεργών και των κατοίκων. Ένας άλλος άκρως σημαντικός παράγοντας που καθόρισε εν πολλοίς την εν λόγω απεργία και εξέγερση, καθιερώνοντάς την στο πάνθεον των αδιάλλακτων επαναστατικών αγώνων, από τους οποίους μπορούμε ακόμα και σήμερα να αντλούμε διδάγματα, είναι ότι, παρά τη σύγκρουση, τις δολοφονίες εργατών, τις συλλήψεις και τις φυλακίσεις, οι εργάτες ήταν, τελικά, αυτοί που εξήλθαν νικητές, μιας και τα περισσότερα από τα αιτήματά τους ικανοποιήθηκαν. Το σωματείο πέτυχε την αύξηση των ημερομισθίων, την καθιέρωση οκταώρου για τις υπόγειες εργασίες και τον έλεγχο του υποτυπώδους ασφαλιστικού ταμείου αυτοβοηθείας.

Ο Κ. Σπέρας, όμως, δεν επαναπαύθηκε και συνέχισε τον αγώνα για το δίκαιο των εργατών. Απέστειλε, λοιπόν, στην Κοινότητα Σερίφου το ακόλουθο τηλεγράφημα:

Προς το Διοικητικόν Συμβούλιον της εν Σερίφω Κοινότητος

Ενταύθα

Αξιότιμοι Κύριοι

Γνωστόν τυγχάνει εις υμάς ότι οι εργάται των μεταλλευτικών εργασιών της ενταύθα μεταλλευτικής εταιρείας (Σέριφος Σπιλιαζέζα) ζήτησαντες δια της υπ' αυτού εκλεγμένης επιτροπής την δια τας εργασίας οριζομένην υπό του νόμου εφαρμογήν,

οι Διευθυνταί της ως άνω εργασίας ηρνήθησαν την εφαρμογήν του νόμου. Προέβησαν δε εις απότομον παύσιν των εργασιών. Θέλοντες κατ' αυτόν τον τρόπο να εξαναγκάσουν τους εργάτας να υποκύψουν εις την βίαν.

Θέλοντες όθεν να γνωρίζομεν εάν τούτο αποδοκιμάζεται και παρ' υμών ζητούμεν δια ψηφίσματος την γνώμην σας.

Εν Σερίφω τη 30/8/1916

Ο Πρόεδρος Κων/νος Σπέρας

23 Δεκεμβρίου 1916

Ο ίδιος συνελήφθη αργότερα και οδηγήθηκε στις φυλακές του φρουρίου Φιρκά, στα Χανιά Κρήτης. Από εκεί, τον Ιούνη του 1917, έγραψε μια ακόμα επιστολή προς την Κοινότητα Σερίφου:

Αγαπητέ φίλε κύριε Πρόεδρε

Σας ευχαριστώ θερμώς δια την προθυμίαν σας και το ενδιαφέρον το οποίον εδειξάτε δι' ημάς.

Εδώ εις τας φυλακάς εγνώρισα τους πραγματικούς φίλους. Εις σε κύριε Γραμματικέ διαβλέπω τον πραγματικόν και ειλικρινήν φίλον διότι δεν εδιστάσατε και τας πολιτικάς πεποιθήσεις σας να θυσιάσετε χάριν των συμπολιτών σας. Διότι θυσίαν μεγάλην την θεωρώ να δηλώσετε πολιτικήν φιλίαν προς τους αντιθέτους εις υμάς πολιτικούς χάριν ημών. Ουδέποτε θα λησμονηθώσιν αι ευγενείς αύται θυσίαι.

Εκείνοι δε τους οποίους μου αναφέρεις ότι έγιναν εχθροί μου και αποδίδουν εις εμέ όλα τα κακά, ουδέποτε υπήρξαν φίλοι μου.

Φίλοι μου είνε οι εργάται της Σερίφου μηδενός εξαιρουμένου, διότι και εάν υπάρχει κανείς από αυτούς όστις καταφέρεται εναντίον μου τούτο πράττει υπείκων εις εισηγήσεις άλλων.

Κύριε Γραμματικέ.

Εις τους εναπομείναντας μάρτυρας συστήσατε να σπεύσουν να έλθουν μόλις κλητευθούν διότι απ' αυτούς εξαρτάται η αποφυλάκισίς μας. Ως μάς εδήλωσαν από την εισαγγελείαν μόλις εξετασθούν και οι υπόλοιποι μάρτυρες θα αποφυλακισθώμεν.

Σπεύσατε όθεν να υποδείξετε εις αυτούς ότι πρέπει να έλθουν άνευ αναβολής ίνα μη μένομεν αδίκως εις τας υγράς τρώγλας των φυλακών Τζιβάρα άνευ λόγου. Οι ίδιοι οι δικασταί ανεγνώρισαν το άδικον όπερ έγεινε δι' ημάς διότι μας κρατούν εδώ πλέον του κεκανονισμένου.

Συμβουλευσατε λοιπόν πάντας αυτούς να μην αργοπορούν δια να μην βασανιζόμεθα και ημείς αδίκως εις τας φυλακάς.

Ας ναυλωθή ένα καϊκι δια να έλθουν.

Σας χαιρετούμεν όλοι

Κωνσταντίνος Σπέρας

Εν Φυλακαίς Φρουρίου Φιρκά

τη 6η Ιουνίου 1917

Ακόμα, έστειλε μια επιστολή στο Εργατικό Κέντρο Χανίων ζητώντας συμπαράσταση:

Προς την Εκτελεστικήν Επιτροπήν του Εργατικού Κέντρου Χανίων

Ενταύθα

Αγαπητοί φίλοι

— Εν ονόματι της εργατικής αλληλεγγύης ικετεύω υμάς όπως αναγιγνώσητε τας κάτωθι γραμμάς.

Γνωστά τυγχάνουσιν υμίν τα αιματηρά γεγονότα της εν Σερίφω κηρυχθείσης απεργίας εις τα εν Σερίφω των Κυκλάδων μεταλλωρυχεία καθ' ην εφονεύθησαν και ετραυματίσθησαν πολλοί εργάται παρά των οικείων οργάνων της Αστυνομίας του εκπτώτου βασιλέως ποτήσαντες δια του αίματός των το ιερόν δένδρον του εργατικού αγώνος.

Συνεπεία των γεγονότων τούτων συνελήφθην παρά της Κυβερνήσεως των Αθηνών και ερρίφθην εις τας εν Σύρω φυλακάς όπου μου απηγγέλθησαν πολλάί κατηγορίαί ήτοι επί εσχάτη προδοσία, επί επαναστάσει κατά του καθεστώτος, επί καταλύσει των βασιλικών αρχών, επί προσκλήσει ξένων αρχών επί ελληνικού εδάφους κ.τ.λ. διετέλουν δε εν προφυλακίσει εις τας εν Σύρω φυλακάς Τζιβάρα από της 1ης Σεπτεμβρίου 1916 μέχρι της 2ας Μαρτίου 1917 όποτε και απεφυλακίσθην δια

βουλεύματος, απορρίψασα η Προσωρινή Κυβέρνησις την της εσχάτης προδοσίας κατηγορίαν.

Μετά ταύτα και μόλις ανέπνευσα τον ελεύθερον αέρα επί μίαν εβδομάδα και ιδού συλλαμβάνομαι πάλιν υπό των οργάνων της αστυνομίας και απεστάλην ενταύθα και κρατούμαι εις τας εν των Φρουρίω Φιρκά φυλακάς, ότι τάχα ύβρισα το πρόσωπον του Κυρίου Προέδρου της Προσωρινής Κυβερνήσεως και ότι υπεκίνουν τους εργάτας εις απεργίαν προς παρεμβολήν προσκομμάτων εις τα ατμόπλοια της Αντάντ.

Ιδού τι συμβαίνει...

Οι εν Σερίφω υπάλληλοι της Εταιρείας ως μαθόντες την αποφυλάκισίν μου και γνωρίζοντες ότι χάνουν πολλά πράγματα και δη το ουσιωδέστερον, το των εργατών ταμείον της Αλληλοβοήθειας το οποίον δυνάμει του νόμου περί σωματείων περιέρχεται αυτοδικαίως εις την κυριότητα των εργατών καθότι το σωματείον των είνε ανεγνωρισμένον παρά του πρωτοδικείου, εμηχανεύθησαν και εχάλκευσαν την βδελυράν ταύτην εναντίον μου συκοφαντίαν ευρόντες προς τούτο και τους καταλλήλους ψευδομάρτυρας.

Αγαπητοί φίλοι

Εν ονόματι της εργατικής αλληλεγγύης προστατεύσετέ με. Επί εν έτος σχεδόν υφίσταμαι τα πάνδεινα εις τας φυλακάς χάριν του ιερού εργατικού αγώνος, επί εν σχεδόν έτος εξαντλούμενος σωματικώς και υλικώς, ήδη εξαντλήθην τελείως. Συνδράμετέ με διότι είνε επόμενον να αποθάνω εις τας φυλακάς εκ των στερήσεων.

Το όνομά μου είνε γνωστόν εις ολόκληρον τον εργατικόν κόσμον της Ελλάδος, από το έτος 1910 ότε ήλθον εις την Ελλάδα αγωνίζομαι χάριν της ιεράς ταύτης εργατικής ιδέας.

Τα εργατικά Κέντρα Αθηνών, Πειραιώς, Πατρών, Θεσ/νίκης γνωρίζουν καλώς ποίας υπηρεσίας προσέφερα και θα προσφέρω εις το μέλλον εις τον ιερόν εργατικόν αγώνα...

Παρακαλώ δε υμάς όπως ευαρεστηθείτε και επιτρέψετε εις τον επί των απεργιακών ζητημάτων επιτετραμμένον επίτροπον του Κέντρου όπως έλθη εις επίσκεψίν μου ίνα του αναγγείλω και άλλας λεπτομερείας.

Με Αδελφικήν αγάπην

Κωνσταντίνος Σπέρας

Τέως Πρόεδρος των Εργατών Μεταλλευτών Σερίφου

Με την αποφυλάκισή του μετέβη στη Σύρο, όπου σε συνεργασία με τον σοσιαλιστή Κώστα Μπαστουνόπουλο, ιδρύθηκε το 1918, στην Ερμούπολη Σύρου, ο Μορφωτικός Εργατικός Όμιλος, και εκδόθηκε η εφημερίδα *Εργάτης* ως όργανο του Εργατικού Κέντρου Κυκλάδων.

Ο Κώστας Σπέρας έγραψε μια μπροσούρα με τον τίτλο «Η απεργία της Σερίφου, ήτοι αφήγησις των αιματηρών σκηνών της 21ης Αυγούστου 1916 εις τα μεταλλωρυχεία του Μεγάλου Λειβαδίου της Σερίφου», όπου εξιστορεί λεπτομερώς τα γεγονότα, και η οποία τυπώθηκε και κυκλοφόρησε το 1919, ανακαλύφθηκε δε το 2001.

Στο ΣΕΚΕ και το εργατικό κίνημα της Αθήνας

Μετέπειτα, ο Σπέρας εγκαταστάθηκε ξανά την Αθήνα και συμμετείχε στην ίδρυση του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδας (ΣΕΚΕ – μετέπειτα ΚΚΕ). Εκτός από τον Σπέρα, όταν ιδρύθηκε το ΣΕΚΕ, τον Νοέμβριο του 1918, τις γραμμές του πλαισίωσαν ακόμα και αγωνιστές ελευθεριακών και αναρχοσυνδικαλιστών αντιλήψεων όπως ο Γιάννης Φανουράκης και άλλοι, πιστεύοντας ότι θα αποτελούσε ένα πραγματικά επαναστατικό κόμμα.²

Ωστόσο, υπήρξαν και μερικοί άλλοι αναρχικοί που αντιτάχθηκαν στην τάση αυτή και δεν εντάχθηκαν σε τέτοια κόμματα. Μια τέτοια περίπτωση στον «ελλαδικό» χώρο ήταν και ο Σταύρος Κουχτσόγλου, ο οποίος είχε ζήσει από κοντά το ευρωπαϊκό αναρχικό κίνημα, ενώ μέσω της ιδιαίτερης συνεργασίας του με Ιταλούς αναρχικούς στην Αίγυπτο διαμορφώθηκε σε αταλάντευτο αναρχικό της ταξικής πάλης.³

Πάντως, από την αρχή, οι Σπέρας, Φανουράκης και άλλοι διατήρησαν τις απόψεις τους και αρκετά γρήγορα αποτέλεσαν μια κάπως ξεχωριστή τάση μέσα στο κόμμα. Ο Κ. Σπέρας συμμετείχε τον Μάρτιο του 1920, ως ειδικός γραμματέας, σε διάσκεψη μεταλλωρύχων και ανθρακωρύχων με σκοπό την ίδρυση Ομοσπονδίας.

Ο Κ. Σπέρας και οι σύντροφοί του προπαγάνδιζαν τη μη σύνδεση του κόμματος με τα συνδικάτα. Στο Εργατικό Κέντρο Αθήνας (ΕΚΑ), η τάση των αναρχοσυνδικαλιστών είχε μεγάλη επιρροή και βρισκόταν σε διαρκή διαμάχη με την τάση των ρεφορμιστών, κύριος εκφραστής της οποίας ήταν ο Ελευθερίου. Οι αναρχοσυνδικαλιστές υποστήριζαν ότι το Εργατικό Κέντρο, η ΓΣΕΕ, τα συνδικάτα και οι εργατικοί αγώνες, θα έπρεπε να ήταν ανεξάρτητοι από οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα.

² Την περίοδο αυτή αρκετοί αναρχικοί και επαναστάτες συνδικαλιστές (και στις ευρωπαϊκές χώρες), έχοντας επηρεαστεί από την αδιαλλαξία του Λένιν και των μπολσεβίκων, γίνονταν μέλη των νεαρών κομμουνιστικών κομμάτων, είτε για να απορροφηθούν ολοκληρωτικά μέσα σε αυτά είτε για να αποχωρήσουν αργότερα.

³ Αυτό, τουλάχιστον, αναδεικνύεται από τα λιγοστά, αλλά πολύ σημαντικά, στοιχεία που έχουν διασωθεί και παρουσιάζονται στις σελίδες αυτού του βιβλίου.

Δέχονταν ένα είδος συνεργασίας με κόμματα και πολιτικές οργανώσεις, αλλά επί ίσοις όροις.

Η ηγεσία του ΣΕΚΕ εξαπέλυσε άγριο πόλεμο εναντίον τους το διάστημα Απριλίου-Μαΐου 1920, αποτέλεσμα του οποίου ήταν η διαγραφή των Σπέρα, Φανουράκη και μερικών άλλων από το κόμμα, με την κατηγορία του «αντικομματικού». Ταυτόχρονα, η ηγεσία του ΣΕΚΕ προσπάθησε να επιτύχει τη διαγραφή τους και από το ΕΚΑ και τη ΓΣΕΕ, αλλά αυτό στάθηκε αδύνατον καθώς ο Σπέρας ήταν ο κύριος εκφραστής των απόψεων ενός σημαντικού αριθμητικά τμήματος μελών της Συνομοσπονδίας και στο Α' Συνέδριό της είχε εκλεγεί μέλος της Εποπτικής Επιτροπής της.

Ο ιστορικός Θεόδωρος Μπενάκης λέει για τον Σπέρα ότι διαγράφηκε από το ΣΕΚΕ το 1920 επειδή υποστήριξε την ανεξαρτησία του συνδικαλιστικού κινήματος από το κόμμα, άποψη που ερχόταν σε αντίθεση με τις θέσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Παρά ταύτα, κατά παράδοξο τρόπο, ο Σπέρας υποστήριξε την ένταξη του κόμματος στη Διεθνή, και το 1921 υποστήριξε την ίδια θέση στη *Νέα Ζωή*. Προφανώς, ήταν γνώστης της τάσης και άλλων αναρχοσυνδικαλιστικών οργανώσεων της εποχής, όπως, για παράδειγμα, της ισπανικής CNT, αντιπροσωπείες της οποίας συμμετείχαν και σε αντίστοιχα συνέδρια στη Μόσχα, με σκοπό να προσχωρήσει στη Διεθνή, κάτι που αποτράπηκε με τη συνεπή στάση των καθαρά αναρχικών στοιχείων της οργάνωσης αμέσως μετά.

Στο διάστημα 30 Σεπτεμβρίου - 3 Οκτωβρίου 1920, συγκλήθηκε στον Πειραιά το Β' Συνέδριο της ΓΣΕΕ και η τάση των αναρχοσυνδικαλιστών, με τον Κ. Σπέρα (ο οποίος συμμετείχε στο Συνέδριο ως γραμματέας του Σωματίου Τσιγαράδων-Καπνεργατών Αθήνας-Πειραιά), τον Γιάννη Φανουράκη και άλλους, εκπροσωπούσε το ένα τρίτο των συνέδρων. Οι αναρχοσυνδικαλιστές πρότειναν αρχικά, την άμεση αποχώρηση της ΓΣΕΕ από την συνδικαλιστική διεθνή του Άμστερνταμ και την προσχώρησή της στη Γ' Διεθνή, προκαλώντας τις αντιδράσεις των συνδικαλιστών του ΣΕΚΕ. Στη συνέχεια, ο Κ. Σπέρας διακήρυξε ότι το εργατικό κίνημα θα πρέπει να ασχοληθεί και με την πολιτική δράση, αλλά δεν θα πρέπει να εκφυλισθεί αποτελώντας μέσο ανάδειξης κάποιων επιτήδειων και επαγγελματιών συνδικαλιστών, και ότι η σύνδεση της ΓΣΕΕ με το ΣΕΚΕ θα απομακρύνει από την αγωνιστική και επαναστατική δράση αρκετούς εργάτες, οι οποίοι πράγματι έχουν ταξική συνείδηση. Αυτός διακήρυξε ότι ...

Είναι καιρός πλέον το κίνημα να αποδοθή εις την πολιτικήν δράσιν. Αλλά πρέπει να θέσωμεν τους αναγκαίους όρους ώστε το κίνημα να μην εκφυλιστεί μεταβαλλόμενο εις μέσο αναδείξεως επιτηδείων. Τόσον το Κόμμα όσο και η ΓΣ οφείλουν να ίστανται πολύ ψηλά

Έπειτα, ο Γιάννης Φανουράκης υποστήριξε ότι αν τελικά αποφασιστεί να υπάρξει ισοτιμία της ΓΣΕΕ με το ΣΕΚΕ, προτείνοντας όπως η Συνομοσπονδία έχει ίσην γνώμην και επί των πολιτικών ζητημάτων, οι δε αντιπρόσωποι να είναι ισάριθμοι. Η πρόταση

τέθηκε σε ψηφοφορία, κατά την οποία έλαβε 40 ψήφους υπέρ και 107 κατά (των ρεφορμιστών).

Σε μια άλλη του παρέμβαση, ο Κ. Σπέρας καταφέρθηκε εναντίον συγκεκριμένων στελεχών του ΣΕΚΕ, όπως του Νίκου Δημητράτου, ο οποίος υποστήριξε ότι η ΓΣΕΕ θα πρέπει να έχει την ευθύνη μόνο για το εργατικό κίνημα. Ο Σπέρας τάχθηκε εναντίον εκείνων που προσπαθούσαν να διαιρέσουν την εργατική τάξη και αντιπρότεινε την ιδέα της ενοποίησης της εργατικής τάξης, ανεξάρτητα από φύλο, ηλικία, επάγγελμα, απόψεις κ.λπ., λέγοντας ότι *[η] ΓΣ οφείλει να κάμει πολιτικήν, να κακίζει τους διαιρούντας την εργατικήν τάξιν και τας μάζας εις αριστοκρατίαν και χύδην όχλον και συνιστάται η ένωσις των εργατών ανεξαρτήτως χρωματισμού.*

Οι αναρχοσυνδικαλιστές θεωρούσαν ότι το σημαντικότερο στο εργατικό κίνημα ήταν η άμεση συμμετοχή των εργαζομένων στον αγώνα για την επίλυση των καθημερινών προβλημάτων, και πρότειναν οι απεργίες, οι κινητοποιήσεις και οι διάφορες εκδηλώσεις να μην αποφασίζονται από κάποιους αντιπροσώπους, αλλά από όλα τα μέλη των σωματείων, συνδικάτων και ενώσεων μέσα από πλατιές συνελεύσεις, με την άμεση συμμετοχή όλων, κατευθείαν από τη βάση. Οι ρεφορμιστές προσπάθησαν να αποκρούσουν τις απόψεις αυτές, με δικαιολογίες του τύπου ότι μόνο οι βιομηχανικοί εργάτες θα πρέπει να έχουν λόγο (!). Ο Φανουράκης στη συνέχεια, πρότεινε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αποκεντρωμένης οργανωτικής λειτουργίας, λέγοντας ότι *πρέπει να βοηθήσωμε τη σημερινή κατά τόπους συγκέντρωση της οργανώσεως εις τα Εργατικά Κέντρα, άτινα δέον να έχουν και ισχύουσαν γνώμην.* Ταυτόχρονα, ο Σπέρας μίλησε για την ανάπτυξη του εργοστασιακού συνδικαλισμού, με βάση δηλαδή τους χώρους δουλειάς και όχι το συντεχνιακό συνδικαλισμό με βάση το επάγγελμα. Λέγοντας ότι:

Αι ομοσπονδίαι εχρεοκόπησαν εις την Ελλάδα. Εάν αι ομοσπονδίαι οργανούντο κατά βιομηχανία και όχι κατ' επάγγελμα, θα υπήρχαν ελπίδες επωφελούς δράσεως. Τώρα τον μεγαλύτερον ρόλον παίζουν αι τοπικαί οργανώσεις και τα τοπικά συμβούλια, άτινα πρέπει να έχουν την κύριαν δράσιν.

Πάντως, με τις συνεχείς παρεμβάσεις τους, οι αναρχοσυνδικαλιστές πέτυχαν να τροποποιηθούν προς το καλύτερο ορισμένα άρθρα του προγράμματος και του καταστατικού της ΓΣΕΕ. Στη συνέχεια, παρατίθεται η πρόταση των αναρχοσυνδικαλιστών, όπως κατατέθηκε στο προεδρείο του Β' Συνεδρίου της ΓΣΕΕ:

Το Β' Πανελλαδικό Συνέδριον των Εργατών της Ελλάδος λαμβάνον υπ' όψιν του:

Ιον) Ότι ο αγών προς απελευθέρωσιν των εργατικών τάξεων δέον να διεξαχθεί εις πάσας τας εκδηλώσεις της δημοσίας ζωής και με όλα τα μέσα, άτινα ως εκ των πραγμάτων κρίνονται εξηρηρετικά εκάστοτε ίνα ο αγών ταχθεί ταχύτερα και ασφαλέστερα προς τον τελειωτικό σκοπό ήτοι την κατάργησιν παντός είδους εκμεταλλεύσεως.

2ον) Ότι την επιτυχίαν του σκοπού αυτού, εγγυάται η ενιαία οργάνωσις και εμφάνισις των εκδηλώσεων τούτου του αγώνος, εις τρόπον ώστε τα ειδικά όργανα αυτών να συναρμονίζονται τας ενεργείας των και να βαδίζουν προς μίαν κατεύθυνσιν και ένα σκοπόν.

3ον) Ότι προς εξασφάλισιν των ανωτέρω, επιβάλλεται μία συνεχής και αμοιβαία μελέτη και συνεργασία, επί όλων εκείνων των ζητημάτων και ενεργειών άτινα παρουσιάζονται εκάστοτε εις τον αγώνα των τάξεων.

Ψηφίζει

Την συνεργασίαν της ΓΣ με το μόνο υφιστάμενο πολιτικόν κόμμα της εργατικής τάξεως, το ΣΕΚΕ (Κ) της Ελλάδος εφ' όσον τούτο ακολουθεί (την) εις το Β' Συνεδριόν του ψηφισθείσαν κατεύθυνσίν του και εντέλλεται την μέλλουσαν εκτελεστική διοίκησίν της, όπως επεξεργασθεί λεπτομερώς σχέδιον ενιαίας εμφανίσεως και δράσεως του απελευθερωτικού κινήματος της εργατικής τάξεως εις την πολιτικήν και επαγγελματικήν του εκδήλωσιν, το οποίον σχέδιον να υποβληθεί προς συζήτησιν και επιψήφισιν εις το Β' Πανεργατικόν Συνέδριον της ΓΣΕΕ.

Δια το τρέχον έτος και μέχρι του Γ' Συνεδρίου, αι σχέσεις Κόμματος και Συνομοσπονδίας κανονίζονται ως εξής:

1ον) Η Διοικήσις της ΓΣ και η ΚΕ του Κόμματος, θα αντιπροσωπεύονται αμοιβαίως δι' ενός αντιπροσώπου εκ των μελών αυτών, καταργουμένων των αντιπροσώπων της Συνομοσπονδίας εις την διοίκησιν του Κόμματος. Η αντιπροσωπεία αύτη των διοικήσεων Συνομοσπονδίας και Κόμματος ορίζεται υφ' εκάστης των δύο διοικήσεων.

2ον) Εις ζητήματα σοβαροτέρας φύσεως, γίνονται μικταί συνεδριάσεις των δύο επιτροπών.

3ον) Επί ζητημάτων πολιτικών, ήτοι συλλαλητηρίων, συγκεντρώσεων και διαφόρων άλλων δημοσίων πολιτικών εμφανίσεων, το Κόμμα έχει την πρωτοβουλίαν κατόπιν απαιρητήτου συγκαταθέσεως της ΓΣ ήτις θα αντιπροσωπεύεται δι' ισαμελούς επιτροπής εις την οργανωτικήν επιτροπήν των ως άνω ενεργειών.

4ον) Επί ζητημάτων καθαρώς επαγγελματικών ήτοι εκτελέσεως αποφάσεων απεργιών εσωτερικών επαγγελματικών οργανώσεων κ.τ.λ., η ΓΣ έχει την πρωτοβουλίαν, της ΚΕ του Κόμματος ενισχυούσης την τοιαύτην πρωτοβουλίαν.

5ον) Εν περιπτώσει διαφωνίας της ΓΣ, η πολιτική ενέργεια του Κόμματος ματαιούται. Προκειμένου όμως περί επαγγελματικού ζητήματος, η ΚΕ του Κόμματος είνε ελευθέρα να ακολουθεί ή μη την γνώμην της ΓΣ. Πάντως, η τοιαύτη γνώμη θα τίθεται εις εφαρμογήν.

6ον) Εις τα Συνέδρια, Συμβούλια και Συσκέψεις του Κόμματος, της Συνομοσπονδίας, θα λαμβάνουν μέρος η εκτελεστική επιτροπή της Συν. και η ΚΕ του Κόμματος με συμβουλευτική ψήφον.

7ον) Η ΓΣ εκδίδει ίδιον επίσημον όργανον το οποίον εκπροσωπεί την επαγγελματικήν γνώμην του εργατικού κινήματος διαθέτον (4) τέσσαρας στήλας δια το Κόμμα προς εκπροσώπησιν της πολιτικής γνώμης. Ομοίως συμβαίνει και δια το επίσημον όργανον του κόμματος το οποίο θα παραχωρεί τέσσαρας στήλας εις την ΓΣ. Προς καλύτεραν κατανόησιν των ανωτέρω και αποφυγήν παρερμηνείας το Β' Πανεργατικό Συνέδριο υιοθετεί τας κάτωθι διασαφηνίσεις.

Α' ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ

Η διοικήσεις της Συνομοσπονδίας δια κάθε ζήτημα γενικώς και δια πάσαν κήρυξιν γενικής απεργίας, αναγγέλλει τούτο εις την ΚΕ του Κόμματος, το οποίον υποχρεούται να συνδράμει αυτήν δι' όλων των οργάνων και μέσων που διαθέτει δίδουσα εντολήν εις τα τμήματα και τους ομίλους αυτού όπως εντείνουν τας προσπάθειάς δια την επιτυχίαν παντός επαγγελματικού ζητήματος της Συνομοσπονδίας, διαθέτουσα ταυτοχρόνως και τα εκ των διεθνών σχέσεών του μέσα. Αι συμβουλαί του Κόμματος επί της διαχειρίσεως κάθε επαγγελματικού ζητήματος είναι προαιρετικάί.

Β' ΠΟΛΙΤΙΚΑ

Δια πάσαν πολιτικήν ενέργειαν του Κόμματος, ως εκλογικόν αγώνα κ.τ.λ., η ΓΣ δεν υποχρεούται να την συνδράμει. Τα ζητήματα ταύτα δια την ΓΣ είναι προαιρετικά. Πάντως, εφ' όσον ταύτα θα έχουν ως μόνο σκοπόν την υποβοήθειαν της αναπτύξεως συνειδήσεως τάξεως των επαγγελματικώς οργανωμένων εργατών, η ΓΣ θα συμβάλλει δι' όλων αυτής των δυνάμεων.

Γ' ΓΕΝΙΚΑ

1ον) Υπό το πνεύμα και επί τη βάσει των εκάστοτε εγκυκλίων του Κόμματος και της Συνομοσπονδίας τα κατά τόπους τμήματα και όμιλοι του Κόμματος, Κέντρα και Σωματεία της Συνομοσπονδίας συνδέονται αμοιβαίως εις πάσαν αυτών δράσιν. Αποκλείονται όμως αι οργανικά προσχωρήσεις ορισμένων σωματείων, δεδομένου ότι η σύνδεση είναι γενική όλων των δυνάμεων της Συνομοσπονδίας, μεθ' όλων των δυνατοτήτων του Κόμματος. Πάσα παράβασις του ανωτέρω θα συνεπιφέρει την διαγραφήν του σωματείου από τις δυνάμεις της ΓΣ, το δε κόμμα υποχρεούται εις τη μη αποδοχήν του.

2ον) Ουδεμία οικονομική σύνδεσις θα υφίσταται μεταξύ των δύο οργανώσεων. Υπογράφουν για την μειοψηφία οι: Ι.Ε.Φανουράκης, Θ. Παναγιώτου, Γ. Χρηστάκης, Κ. Σπέρας, Ν. Βαρθολομαίος.

Η οργάνωση «Νέα Ζωή»

Οι Σπέρας, Φανουράκης και άλλοι είχαν επιρροή σε αρκετά μέλη του ΣΕΚΕ και όταν διαγράφηκαν, με την προσθήκη διαφόρων άλλων αποχωρησάντων ή διαγραφέντων από το κόμμα, συγκρότησαν τον Μάρτιο του 1921 μια νέα οργάνωση, τη «Νέα Ζωή», η οποία εξέδωσε ένα δεκαπενθήμερο περιοδικό με τον ίδιο τίτλο.⁴ Η νέα αυτή οργάνωση άρχισε να προπαγανδίζει ένα είδος αναρχοσυνδικαλιστικών και ελευθεριακών απόψεων, αποκτώντας αξιοσημείωτη επιρροή στο Εργατικό Κέντρο Αθήνας, επικεφαλής της διοίκησης του οποίου ήταν οι Φανουράκης και Σπέρας. Η «Νέα Ζωή» πρότεινε επίσης, να απαγορευθεί η πώληση του οργάνου του ΣΕΚΕ *Εργατικός Αγών* (ο *Ριζοσπάστης* έγινε αργότερα όργανο του κόμματος), στους χώρους του ΕΚΑ, κάτι που υιοθετήθηκε. Εδώ παρατίθεται απόσπασμα από το κείμενο με τίτλο «Το πρόγραμμά μας», που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Νέα Ζωή*:

Παρέμβαση στο “επίπεδο της κομμουνιστικής ιδεολογίας”

Η έκδοση της “Νέας Ζωής” είμεθα βέβαιοι, ότι, θα χαιρετισθή από τους συντρόφους που αγωνίζονται στο επίπεδο της κομμουνιστικής ιδεολογίας μ’ εμπιστοσύνη, ως ενθαρρυντικό σημείο για την εξυπηρέτηση και την ανάπτυξη του επαναστατικού αγώνα. Το κομμουνιστικό κίνημα στη χώρα μας είνε ακόμη πολύ μικρό. Το ζύπνημα του εργαζομένου λαού, η αντίληψη του πραγματικού του συμφέροντος, η συνειδητή του οργάνωση και δράση, πολύ απέχουν ακόμη από του να φθάσουν σ’ ένα ανάλογο σημείο από το κίνημα των άλλων χωρών. Δεν μπορεί ακόμη να λογαριασθή, ότι μπορεί να ανταποκριθή στις ανάγκες του διεθνούς προλεταριακού κινήματος. Δεν εξετάζομεν αυτή τη στιγμή τους λόγους.

Έχομεν μπροστά μας γεγονότα· και τα γεγονότα καθορίζουν ότι μπροστά στην εξέλιξη της αστικής Ελλάδος σε δύναμη που παίζει ένα σπουδαίο και μεγάλο ρόλο στην Ανατολή πρέπει να εξελιχθή ανάλογα και το επαναστατικό κίνημα. Όντας το κίνημα τούτο καινούργιο και μικρό παρουσιάζει ελλείψεις, τρωτά προερχόμενα από την απειρία και την άγνοια. Και τα τρωτά αυτά, τις ελλείψεις αυτές καλούνται να διορθώσουν εκείνοι, που έχοντας αντιληφθή πως δεν μπορεί να παραταθή ένα καθεστώς απροσάρμοστο πια στις κοινωνικές ανάγκες, καθεστώς αδικίας, σκλαβιάς και δυστυχίας,πίστεψαν στην ανάγκη της μεταβολής αυτής σύμφωνα με ορισμένες βάσεις που καθορίζει σήμερα το Διεθνές Κομμουνιστικό κίνημα.

Γνωρίζουμε ότι τούτο είνε δύσκολο. Όσο όμως δύσκολη κι αν είνε η μεταβολή αυτή -έχοντας υπ’ όψει την οργανωμένη διεθνή αντίδραση της αστοκρατίας, γεγονός που χαρακτηρίζει, πραγματικά την επαναστατική περίοδο την οποίαν διατρέχει σήμερα

⁴ Η κίνηση Σπέρα υποστήριξε επίσης την ίδρυση της Ανεξάρτητης Κομμουνιστικής Νεολαίας Αθηνών (ΑΚΝΑ) που ιδρύθηκε από την πλειοψηφία των μελών της Σοσιαλιστικής Εργατικής Νεολαίας Αθηνών (ΣΕΝΑ).

το προλεταριακό κίνημα του κόσμου- θα κατορθωθεί να μεταβληθεί σ' ένα καθεστώς κοινωνικής ισότητας αν με την πείρα οδηγήτρα γίνη μια θετική εργασία, που συμπληρώνοντας ελλείψεις να τείνη στην αληθινή, στην φωτεινή ανάπτυξη και διαμόρφωση του κινήματος σύμφωνα με την ασάλευτη αντίληψη του πραγματικού συμφέροντος του εργαζομένου κόσμου: Την Κομμουνιστική αντίληψη. Μονάχα έτσι θα μπορέση να φθάση και το ελληνικό προλεταριάτο σε θέση ώστε αντάξια να κρατήση το ορισμένο γι' αυτό μέρος στην διεθνή προλεταριακή παράταξη.

Οι τρόποι προς τούτο είνε πολλοί. Χωρίς όμως αμφιβολία μια θετική και ουσιαστική πρόοδος θα γίνη στο κίνημά μας απ' την ανάπτυξη της Σοσιαλιστικής μας φιλολογίας στην κάθε της μορφή. Και απ' αυτόν μόνον τον λόγον δεν θάταν δυνατόν να κριθή σαν περίσσεια η έκδοση μιας νέας τακτικής κομμουνιστικής εκδηλώσεως στον τύπο, της “Νέας Ζωής”. Αλλά η “Νέα Ζωή” γίνεται τόσο περισσότερο εξυπηρετική και αναγκαία, όσο περισσότερο γνωρίζοντας τις ανάγκες και τις ελλείψεις του κινήματος παίρνει ένα πρόγραμμα εκπληρώσεως αυτών. Με αυτή την αντίληψη των πραγμάτων απεφασίσαμε την έκδοση της “Νέας Ζωής”. Η γνώμη μας είνε ότι ο Σοσιαλιστικός τύπος οπουδήποτε και αν ανήκει, καθημερινός και περιοδικός, στο σύνολό του και χωριστά, παρουσιάζει αισθητές ελλείψεις. Βγαίνοντας για την εξυπηρέτηση καθορισμένων συμφερόντων έχει ρόλο καθορισμένον επίσης, απ' τον κύκλον εκείνον δια του οποίου τα συμφέροντα εκδίδεται. Η αντίληψη των συμφερόντων που εξυπηρετεί, λαμβανόμενα απ' την απόλυτα στενή έννοιά των, τον υποχρεώνει σήμερα να βαδίση επί του καθορισμένου αυτού προγράμματος. Έτσι και ο τύπος που ανήκει είτε διευθύνεται από το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα, ακολουθώντας σήμερα για τα διάφορα ζητήματα του αγώνος μια απόλυτα στενή αντίληψη, οφειλομένην όχι στην πραγματική και ουσιαστική εξυπηρέτηση των συμφερόντων του κόμματος και του αγώνος εν γένει, αλλά σε μια περιορισμένη και εσφαλμένη αντίληψη της αρχής που τον κατευθύνει, δεν εξυπηρετεί τα καλώς εννοούμενα συμφέροντα του αγώνα και το περιοδικό “Κομμουνισμός” με την αντίληψη της “ξερής” και “ακαδημαϊκής” μόρφωσης χωρίς καμμία εξέταση και κρίση για το ελληνικό κίνημα δημιουργεί ένα κενό. Τις ελλείψεις αυτές καλείται να συμπληρώση η “Νέα Ζωή”. Έτσι απ' τη μια μεριά θα κάμη το γενικό έργο, την πλατειά αποστολή που έχει κάθε σοσιαλιστική έκδοση. Και αυτή είνε η όσο το δυνατόν μεθοδικώτερη, ευρύτερη και αποτελεσματικώτερη προπαγάνδα της μάζας του εργαζομένου κόσμου, δίδοντας σ' αυτήν όλα εκείνα τα απαραίτητα στοιχεία για να μπορέση να νοιώση την έννοια της εξέλιξης του κόσμου, σ' όλες του τις εκδηλώσεις ανάλογα προς την μεταβολήν των οικονομικών συνθηκών και να πιστεύση ότι είνε αδύνατο να παραταθή το σημερινό καθεστώς, στηριγμένο πάνω σε σαθρές βάσεις και ότι είνε αδύνατο να ανταποκριθή στις γενικές ανάγκες προσφέροντας μια πραγματική κοινωνική ισότητα απ' την οποίαν θα βγαίνει ανάλογος ειρήνη, δικαιοσύνη και λευτεριά.

Έτσι παίρνοντας μια αναγκαία φώτιση η μάζα, γεμάτη προλήψεις και δεισιδαιμονία, αναβαίνοντας σ' ανώτερο επίπεδο, θα νοιώση συνειδητά την ανάγκη της αντικαταστάσεως του πλουτοκρατικού καθεστώτος απ' το κομμουνιστικό καθεστώς. Και εννοούμε καλά πόσο αναγκαίο είναι το έργο τούτο γνωρίζοντας σε ποια οπισθοδρομικότητα, σε ποια άγνοια και αμορφωσιά ευρίσκεται το ελληνικό προλεταριάτο. Και το έργο τούτο θα γίνη με κάθε τρόπο που συμβάλλει στον εξανθρωπισμό και στη μόρφωση της μάζας. Αλλ' αν το ζήτημα τούτο παρουσιάζει βασική σοβαρότητα, η "Νέα Ζωή" καλείται να εξυπηρετήσει ακόμη και το εξ ίσου ανάλογο, αν μη σοβαρότερο ζήτημα, της μόρφωσης σε αγωνιστάς και στελέχη των ζυπνημένων εργατών, πάνω στο επίπεδο της κομμουνιστικής τακτικής.

Είνε ανάγκη οι σύντροφοι που εκ των πραγμάτων σήμερα παρουσιάζονται σαν συνειδητή μειοψηφία του ελληνικού προλεταριάτου και όσοι ακόμη θα πυκνώσουν τις τάξεις της να καθορίσουν σαφείς αντιλήψεις για όλα τα ζητήματα και να μην παρουσιάζονται ωθούμενοι μόνο από μια επαναστατική ψυχολογία, η οποία αν είναι αναγκαία και ωφέλιμη για τη μάζα, αποβαίνει ανώφελη, για να μη πούμε καταστρεπτική, όταν πρόκειται περί αγωνιστών, που τις πράξεις των δεν πρέπει να τις οδηγεί παρά η πίστη και η ορθή και καθορισμένη αντίληψη στα ζητήματα του αγώνα. Και η αντίληψη αυτή βγαίνει μόνο απ' τη γνώση ωρισμένων αρχών που καθορίζονται απ' τα συνέδρια και τις αποφάσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς της Μόσχας. Η "Νέα Ζωή" δίδοντας τα αναγκαία στοιχεία θα συντέλεση στο σοβαρό τούτο έργο δια την αναγκαίαν συμπλήρωσιν του οποίου θα εξετάζει και όλα τα ζητήματα τα οποία θα αναφέρονται και ενδιαφέρουν το κίνημα της χώρας μας, δίδοντας την αναγκαία κατεύθυνση σ' αυτά. Αυτό είναι με λίγα λόγια το πρόγραμμα της Νέας Ζωής. Και το πρόγραμμα αυτό θα εκτελεσθή καλύτερα, εφ' όσον η "Νέα Ζωή" μη εξυπηρετώντας ουδενός αντιλήψεις απ' τη μονομερή και στενή τους αντίληψη, αλλ' αποβλέποντας στην εξυπηρετήση μόνο του κομμουνιστικού αγώνα, θα γίνη το όργανο της συζήτησης και της εξέτασης των διαφόρων προβλημάτων της Κομμουνιστικής ιδεολογίας.⁵

Η «Νέα Ζωή» επικέντρωσε κυρίως την προσοχή της στην ανεξάρτητη από κόμματα οργάνωση των εργαζόμενων, μη αναγνωρίζοντας τον «ηγετικό ρόλο» όχι μόνο του ΣΕΚΕ, αλλά και οποιουδήποτε άλλου κόμματος. Έβλεπε ότι υπήρχε μια αντικειμενική επαναστατική κατάσταση τότε σε όλη τη χώρα, που εκδηλωνόταν με άγριες απεργίες και συγκρούσεις με τις αρχές και κορυφωνόταν με τη γενική δυσαρέσκεια του λαού. Κατηγορούσε το ΣΕΚΕ για ανικανότητα και καιροσκοπισμό και έκανε επίθεση στην ηγεσία του. Η «Νέα Ζωή» ποτέ δεν επεδίωξε να επανενταχθεί στο κόμμα, όπως έκαναν άλλες ομάδες ή τάσεις, οι οποίες αποχωρούσαν και μετά από λίγο επανέρχονταν στο κόμμα. Ακολούθησε το δικό της ανεξάρτητο δρόμο.

⁵ Το κείμενο αυτό -το οποίο πάρθηκε από το πολύτομο έργο του Π. Νούτσου «Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα»- υπογράφουν οι Στ. Γιαννουλάτος, Γ. Δεσύπρης και Γ. Φιλίππου.

Υπεύθυνος έκδοσης της *Νέας Ζωής* ήταν ο Σταύρος Γιαννουλάτος. Η ομάδα-περιοδικό «*Νέα Ζωή*» είχε ως έδρα της το Εργατικό Κέντρο Αθήνας που χρησιμοποιούσε ως στέγη και η Ανεξάρτητη Κομμουνιστική Νεολαία Αθήνας, τα μέλη της οποίας, ανάμεσα στα άλλα, διακινούσαν το περιοδικό.

Στο τεύχος 4 του περιοδικού *Νέα Ζωή* (15 Απριλίου 1921), δημοσιεύτηκε το ακόλουθο άρθρο του Κώστα Σπέρα:

ΤΟ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΝ ΥΛΩΡ

Ζήτω το Β' Συνέδριον της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Ήτο φύσει αδύνατον να ξεσκεπαστούν οι διάφοροι αρουραίοι του κόμματος, αν δεν ήρχοντο εγκαίρως οι 21 όροι της Γ' Διεθνούς για να τους αποκαλύψουν.

Οι άνθρωποι, που επί δύο συνεχή χρόνια εξηπάτουν τους αθώους και αφελείς ως επί το πλείστον συντρόφους του κόμματος, που με την αγνή και την άδολη πίστη ηγωνίζοντο για να διαδώσουν τας αρχάς της Γ' Διεθνούς, οι άνθρωποι που με τη μάσκα του κομμουνιστού εσυκοφάντουν κάθε τίμιο αγωνιστή που δεν υπετάσσετο εις τα κελεύσματα του τσελιγκάτου της Κεντρικής Επιτροπής, διότι είχε βαθεία συναίσθησι των υποχρεώσεών του εις τον αγώνα, οι άνθρωποι τέλος που με φαυλοταξισμό επέταγαν επαναστατικές σαπουνόφουσκες, για να καταπλήξουν τους αφελείς συμπαθούντες εις τον κομμουνισμό και να τους πείσουν ότι μόνον αυτοί είναι οι γνήσιοι αντιπρόσωποι του κομμουνισμού εν Ελλάδι, κάθε άλλος δε που θα είχε γνώμην δια το επαναστατικόν κίνημα ήτο κίτρινος, αντεργάτης, προδότης και δεν ξέρω πόσα άλλα επίθετα του κολλούσε η κεντρική επιτροπή, έρχονται τώρα με διάφορους δικολαβισμούς να πείσουν τα μέλη του κόμματος ότι οι 21 όροι της Γ' Διεθνούς είναι ανεφάρμοστοι εις την Ελλάδα και πρέπει να τους δεχθούμε με επιφύλαξι !!! ποίοι; εκείνοι που ελύσσαζαν να γκαρίζουν εκ τους ασφαλούς ότι προσεχώρησαν εις την Τρίτη Διεθνή Οργανικώς !!! και επομένως ανέλαβον να θέσουν εις εφαρμογήν τας μεθόδους δράσεως της Τρίτης Διεθνούς άνευ επιφυλάξεως. Ιδού λοιπόν οι άνθρωποι της συκοφαντίας !!! Ιδού οι σαλίγκαροι που δεν άφησαν τίμιο άνθρωπο χωρίς να πετάξουν απάνω του τους βρωμερούς των σιέλους... Μόλις αντίκρυσαν την πραγματικότητα, μόλις εφάνη ο κίνδυνος, ανέκρουσαν πρύμναν ασυστόλως, αναιδώς. Δεν θα προσπαθήσω να αποδείξω ότι οι δικολαβισμοί των δεν στέκουν. Ούτε είναι ανάγκη να σοβαρολογήση κανείς με ανθρώπους που δεν έχουν καμμίαν πίστιν.

Λέγω μόνον δύο λόγια στους τιμίους αγωνιστάς που υπάρχουν και μέσα στο κόμμα και εκτός απ' αυτό. Σε κείνους που πιστεύουν και δεν κρύπτονται πίσω από δικολαβικά επιχειρήματα ότι οι όροι της Γ' Διεθνούς όχι μόνον εφαρμόζονται εις την Ελλάδα, αλλά υπάρχει και έδαφος καλλιεργημένον καλλίτερα από κάθε άλλη χώρα. Πρώτον διότι οι αγρόται εις την Ελλάδα όχι μόνον δεν θα αντιδράσουν ως φοβείται η Γ' Διεθνής όχι μόνον θα μείνουν ουδέτεροι, όρον που η Γ' Διεθνής ζητεί να επιτύχωμεν δι' εντεταμένης προπαγάνδας, αλλά θα είναι η πρωτοπορεία του

επαναστατικού κινήματος λόγω της μη ολοκληρωτικής και ακεραίας λύσεως του αγροτικού ζητήματος.

Μία επισταμένη παρατήρησις και μία εντατική εκμετάλλευσις της ψυχολογίας αυτής των αγροτών όχι μόνον ουδετέρους θα τους αφήση, αλλά, επαναλαμβάνω, θα είναι η πρωτοπορεία του επαναστατικού κινήματος. Δεύτερον διότι είνε βέβαιον ότι επαναστατικόν κίνημα άνευ της συμμετοχής του στρατού είνε αδύνατον να επιτύχη. Είνε επίσης βέβαιον ότι εις ουδένα άλλο στρατεύμα έχει δημιουργηθεί ψυχολογία κατάλληλος δι' επανάστασιν, από το Ελληνικόν. Όσον για το ανοργάνωτον της εργατικής τάξεως και την έλλειψη στελεχών, έχω να τους απαντήσω τα εξής:

Πουθενά δεν περιμένουν να οργανώσουν τους εργάτας να τους κάμουν επιστήμονας κομμουνιστάς και έπειτα να εφαρμόσουν τον κομμουνισμό. Άλλως τε αυτή η άποψη του να μορφώσουμε πρώτα τους εργάτας, να τους πούμε να καταλάβουν την πολιτική εξουσία, αυτό μου φαίνεται το πράγμα ζητούσε και ο Μαχαίρας, επομένως αυτός ο άνθρωπος ήτο πολύ τιμιώτερος από τους σημερινούς δικολάβους.

Η επανάσταση στη Ρωσσία δεν έγινε κατά παραγγελία, ούτε οι Μουζικοί που πρώτα προσκυνούσανε τον Τσάρο δέκα φορές και ύστερα τρώγανε, είτανε τα στελέχη που καθοδηγήσανε τη ρώσικη επανάστασι. Τα στελέχη δημιουργούνται απάνω στην πράξι, δεν προπαρασκευάζονται σαν τους γυμνασιόπαιδες στη σουηδική γυμναστική.

Αυτά που μας λέτε κύριοι καιροσκόποι της 2 1/2 διεθνούς μας τάπαν κι άλλοι, μας τα λένε τόσα χρόνια οι διάφοροι Σαίδμαν, Καούτσκυ, Τουράτηδες και η παρέα τους. Γι' αυτό να μας κάμετε τη χάρι να φύγετε από το κίνημα προτού σας βγάλουν οι αγνοί και τίμιοι ιδεολόγοι με τον τρόπο εκείνο που δείχνει η αγανάκτηση όταν φτάση στο απροχώρητο. Και πιστεύω δεν είνε μακρυνά η ώρα. Το καζάνι βράζει από πολύ καιρό μέσα στο κόμμα, πάρ' τε πόδι προτού ξεσπάση.

Κ. ΣΠΕΡΑΣ

Γραμματέας της Ομοσπ. Σιγαροποιών.

Επίσης, στο τεύχος 5 του περιοδικού *Νέα Ζωή* (1η Μαΐου 1921), δημοσιεύτηκε το ακόλουθο άρθρο των Κ. Σπέρα, Γ. Φανουράκη και Θ. Παναγιώτου:

ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ

Η "Νέα Ζωή" εις το 3ον φύλλον της, προσεκάλεσε την Γενικήν Συνομοσπονδιάν να εκθέση την αντίληψίν της επί των 21 όρων τους οποίους ζητεί το Σοσιαλεργατικό Κόμμα μετά του οποίου αυτή συνεργάζεται.

Επ' αυτού όμως η πλειονοψηφία της Γενικής Συνομοσπονδίας, εκπροσωπούμενη δια της Διοικήσεώς της ετήρησε σιγήν ιχθύος, αφήσασα να εννοηθή ότι αι

αντίληψεις τας οποίας εξέφρασε ο σ. Παπανικολάου ήσαν και αντίληψεις της Γεν. Συνομοσπονδίας.

Ανεξαρτήτως όμως παντός λόγου, είτε η Γεν. Συνομοσπονδία δεν απήντησε διότι δεν είχε το θάρρος να εκδηλώσει καθαρά και ειλικρινά τας σκέψεις της, είτε διότι εθεώρησε τον εαυτόν της ικανοποιημένον δια της απαντήσεως ενός αυτής μέλους όπισθεν του οποίου εκρύβη επιμελώς ο Γενικός αυτής Γραμματεύς φοβούμενος δι' ευνοήτους λόγους να εκδηλωθή τέλος πάντων ποιος είναι και τι θέλει, ανεξαρτήτως λέγομεν πάντων των λόγων τούτων, εθεωρήσαμεν καθήκον, επωφελούμενοι της ευκαιρίας την οποίαν μας προσέφερε η “Νέα Ζωή” να εκθέσωμεν την αντίληψίν μας επί του σπουδαιοτάτου ζητήματος των 21 όρων ως αντιπροσωπεύοντες τυπικώς μεν την μειονοψηφίαν από απόψεως αριθμού αντιπροσώπων εις το 2ον Πανελλαδικόν Συνέδριον, ουσιαστικώς όμως ως αντιπροσωπεύοντες την πλειονοψηφίαν της εργατικής τάξεως από απόψεως αριθμού εργατών, ούτως ώστε να μη αφεθή και περάσει απαρατήρητος η αντίληψις της μεγαλύτερης μερίδος του Ελληνικού Προλεταριάτου, χρησιμοποιηθή δε καταλλήλως υπό εκμετάλλευσιν η αντίληψις την οποίαν εξέθεσεν η Διοίκησης της Γενικής Συνομοσπονδίας περί του απαραδέκτου των 21 όρων. Δεν θα θελήσωμεν ν' αρνηθώμεν τίποτε εξ όσων λέγει ο σ. Παπανικολάου δια την εργατικήν τάξην εις την δημοσιευθείσαν επιστολήν του στον “ΡΙζοσπάστη” ως εκπροσωπών την αντίληψιν της Διοικήσεως της Γεν. Συνομοσπονδίας.

Είνε αληθές, ότι η εργατική τάξις της Ελλάδος είναι ανοργάνωτος, η δε Γεν. Συνομοσπονδία μόλις προ διετίας ιδρυθείσα δεν συνενώνει και την πλειονοψηφίαν της εργατικής τάξεως της Ελλάδος, λόγω της μη ακόμη οργανώσεώς της εις Επαγγελματικές Ενώσεις – είναι επίσης αληθές ότι οι οπωσδήποτε οργανωμένοι εργάται, δηλαδή οι ανήκοντες εις επαγγελματικάς οργανώσεις όχι μόνον δεν έχουν αποκτήσει επαναστατικήν συνείδησιν, αλλ' ότι υστερούν πολύ, ακόμη εις αυτήν την συνείδησιν τάξεως. – Είνε επίσης αληθές ότι και αυτοί οι οργανωμένοι εργάται κατά πλειονοψηφίαν δεν γνωρίζουν ακόμη καλά ποιος ο σκοπός της οργανώσεώς των εις ιδιαίτερας οργανώσεις. Είνε επίσης αληθές ότι επί της οργανωμένης αυτής προλεταριακής τάξεως, η ανωτάτη οργάνωσίς των, η Γεν. Συνομοσπονδία, ουδεμίαν έχει επ' αυτών επιρροήν. Είνε επίσης αληθές ότι αι επαγγελματικάί οργανώσεις θεωρούν την Γεν. Συνομοσπονδίαν ως Γραμματοκιβώτιον του οποίου μόνος σκοπός είναι να διαβιβάξη την μεταξύ των διαφόρων επαγγελματικών ενώσεων και του Κράτους αλληλογραφίαν.

Δυστυχώς, δι' ημάς, η πραγματικότητα του κινήματός μας, είναι η ανωτέρω. Αλλ' η Διοίκησης της Γεν. Συνομοσπονδίας επωφελείται της καταστάσεως ταύτης δια να δικαιολογήση την μεταρρυθμιστικήν της αντίληψιν δια του εξής λίαν αφελούς αν μη γελοίου επιχειρήματός της: “Εφ' όσον η εργατική τάξις της Ελλάδος ευρίσκεται εις το σημείον που ανωτέρω εξεθέσαμεν πώς είναι δυνατόν καθ' ην στιγμήν δεν έχει καν αντίληψιν τάξεως, πώς είναι δυνατόν να κηρύξει την επανάστασιν;”

Αλλά το αστείον αυτό επιχείρημα δεν έχει πλέον θέσιν εφ' όσον τα γεγονότα καθημερινώς μας αποδεικνύουν ότι ανεξαρτήτως της οργανώσεως ή μη του κινήματος εις μίαν οιαδήποτε χώραν, η κατάσταση εξελίσσεται διεθνώς προς το βάραθρον. Διότι και εάν ακόμη αναλάβωμεν την “θετικήν πολιτικήν” και αν ακόμη ακολουθήσωμεν την μεταρρυθμιστικήν πολιτικήν, τα γεγονότα θα μας προκαταλάβουν πάντοτε, διότι δεν γνωρίζουν εξαιρέσεις. Όταν εις ποταμός ξεχλίση θα συμπαρασύρη ό,τι εύρη μπροστά του. Εάν όπως καθημερινώς βλέπομεν, μελετώντας την κατάστασιν, τα πράγματα εξελιχθούν αύριον εις επανάστασιν διεθνούς κλίμακος είνε αστείον να φαντασθώμεν ότι ημείς θα απαντήσωμεν εις τον επερχόμενον χείμαρρον “στάσου διότι ημείς βιομηχανικώς είμεθα οπισθοδρομημένοι”. Αλλ' εφ' όσον ακόμη βλέπομεν ότι τα πράγματα βαδίζουν προς το σημείον αυτό, δεν καταλαμβάνομεν διατί “σώνει και καλά” θέλομεν μεταρρυθμισμόν; Διατί ενώ βαδίζομεν προς την επανάστασιν, διατί να μη διευκολύνωμεν τον δρόμον της, προπαγανδίζοντες ευθύς εξ αρχής τον πραγματικόν σκοπόν της εργατικής τάξεως, την ολοκληρωτικήν χειραφέτησίν της;

Διατί εφ' όσον και εις την Ελλάδα δεν εδιδάχθη ακόμη η νέα αυτή θεωρία της προδοσίας, ο μεταρρυθμισμός, διατί θέλομεν σήμερα να τον εισαγάγωμεν, αφ' ου το έδαφος είνε πρόσφορον, λόγω ακριβώς της μη κοινωνικής αναπτύξεως της εργατικής τάξεως; Διατί ενώ η γενική κατάστασις της χώρας μας βαίνει καθημερινώς προς το χειρότερον, ενώ βλέπομεν την ζωήν να ανέρχεται εις τα ύψη, ενώ βλέπομεν την δραχμήν να κατακυλά εις το βάραθρον δημιουργούσα ούτω οικονομικόν αδιέξοδον, ενώ βλέπομεν την εργατικήν τάξιν να διαψεύδεται καθημερινώς εις τας ελπίδας της, ενώ την βλέπομεν να προετοιμάζεται και πάλι δια νέας αυξήσεις, διατί αφ' ου έχομεν τέτοιαν κατάστασιν εμπρός μας, τόσον πρόσφορον δια την ανάπτυξιν των Κομμουνιστικών ιδεών, έρχεσθε σεις η “Επίσημος διοίκησις”, σεις η “αριστοκρατία των εργατών” να ζητείτε δια της βίας μεταρρυθμισμόν;

Διότι δεν θέλετε και δεν θελήσατε ποτέ την επανάστασιν, διότι την φοβείσθε όπως ο διάβολος την σκιά του, διότι μία τέτοια δράσις περικλείει πολλούς κινδύνους, διότι περικλείει απογοητεύσεις, καταδιώξεις, φυλακίσεις, δαρμούς και δεν έχετε καμμίαν όρεξιν να κινδυνεύσετε, διότι δεν επιστεύσατε ποτέ εις την ζωήν σας, διότι ο ιδικός σας σκοπός δεν ήτο να εξυπηρετήσετε τα πραγματικά συμφέροντα της εργατικής τάξεως, αλλά μόνον πώς να εξυπηρετήσετε τα ιδικά σας ανερχόμενοι εις τα υψηλότερα αξιώματα της εργατικής τάξεως, εξαπατούντες την μάζαν με μερικά “μπαλώματα”, διότι σεις δεν διδάσκετε εις την μάζαν ποίος είνε ο σκοπός της, ποίος είνε ο δρόμος της, αλλά φοβούμενοι μήπως ποτέ κατακυλήσετε από τα αξιώματα τα οποία σας εξασφαλίζουν άνετον και ήσυχον βίον, κάμετε ό,τι η αμόρφωτος μάζα σας ζητεί έστω και αν αυτό καταλήγει εις βάρος της.

Δι' αυτό είσθε εναντίον της επαναστατικής δράσεως εις την Ελλάδα όταν το έδαφος είνε τόσον πρόσφορον. Φέρετε πάντοτε το φόβητρον της επαναστάσεως, ωσάν

καμμία Διεθνής σας εζήτησε να κηρύξετε επανάστασιν ενώ τουναντίον σας βροντοφωνεί: “Θέλω μόνον να πεισθεί η εργατική τάξις ότι ο σκοπός της είναι ο Κομμουνισμός, ότι το σύστημα με το οποίον πρέπει να διοικηθή είναι το Σοβιετικόν, ότι είναι υποχρεωμένη προσωρινώς να εφαρμόση την δικτατορίαν του προλεταριάτου και κυρίως θέλω να καταλάβη καλά ότι μεταρρυθμισις είναι προδοσία”. Αλλά καθώς βλέπομεν διαμαρτύρεσθε σήμερον μόλις, δια τους 21 όρους και δικαιολογήτε την μη εφαρμογήν των λόγω της αμορφωσιάς της εργατικής ταξεως. Ενώ θυμάσθε εις το 2ον Πανελλαδικόν Συνέδριον, τι επίθεσιν υποχρεώθημεν να υποστούμε εκ μέρους σας, όταν εφωνάζαμεν: “η εργατική μας τάξις είναι αμόρφωτος, μη ζητάτε να την σύρετε πίσω από το κόμμα, διότι και την διαιρείτε και εκθέτετε αυτήν και το κόμμα εις τα όμματα της αστικής τάξεως, διότι δεν θα ακολουθήση ποτέ το Κόμμα. Μόρφωσιν και οργάνωσιν έχει ανάγκη η εργατική τάξις και αυτό πρέπει να αναλάβετε”. Και τότε είμεθα αντικομμουνισταί διότι ελέγαμεν την αλήθειαν, και κατεψηφίζατε την πρότασίν μας η οποία παραμένει εκεί δια να σας εκθέτη αιωνίως, την κατεψηφίζατε διότι τότε είχατε ανάγκην ψήφων και δραχμών, δι’ αυτό είμεθα αντικομμουνισταί και κίτρινοι όταν σας προείπομεν την αλήθειαν.

Ένα έτος τώρα από το 2ον Πανελλαδικόν Συνέδριον διοικείτε την Γεν. Συνομοσπονδίαν. Τι εκάνατε; Εφαρμόσατε τον σκοπόν της ο οποίος λέγει: “μόρφωσιν της εργατικής τάξεως και ανάπτυξιν συνειδήσεως εργατικής”; Πού ενεφανίσθητε επί ένα έτος τώρα; Ποίαν προπαγάνδαν εκάματε, ποίας συγκεντρώσεις και ποίας μορφωτικές διαλέξεις διοργανώσατε; Ποία προπαγανδιστικά βιβλία εξεδώσατε; Ποίαν προπαγάνδαν εκάνατε δια του οργάνου σας; Όλα τα μέσα τα είχατε, και όργανα και χρήματα και εν τούτοις τίποτε δεν είδαμεν μέχρι σήμερα. Σας εξελέξαμε πέντε, ακριβώς δια να επαρκείτε εις όλας τας ανάγκας, αλλά σεις εξηφανίσθητε. Και έρχεσθε σήμερα και μας λέτε «η εργατική τάξις είναι ανοργάνωτος και δεν μπορεί να κάνει κομμουνισμόν».

Όχι, σύντροφοι, βεβαιωθήτε πως δεν θα επιτρέψωμεν να ζανακαθήσουν στην πλάτη των εργατών νέοι Μαχαίρηδες! Βεβαιωθήτε ότι δεν είμεθα διατεθειμένοι ν’ αποδεχθώμεν την Γεν. Συνομοσπονδίαν τσιφλίκι μερικών ανθρώπων. Αλλ’ αυτά θα τα ειπούμε καλλίτερα εις το 3ον Πανελλαδικόν. Εκεί θα δώσωμεν μάχην γερήν και τελειωτικήν. Καλήν αντάμωσιν εις το 3ον Πανελλαδικόν Συνέδριον.

Η Επιτροπή της μειοψηφίας εις τον 2ον Πανελλαδικόν Συνέδριον της Γεν. Συνομοσπονδίας.

Ι. ΦΑΝΟΥΡΑΚΗΣ Προϊστάμενος Εργατικού Κέντρου Αθηνών.

Κ. ΣΠΕΡΑΣ Γ. Γραμματέυς Εργατικού Κέντρου Αθηνών και Ομοσπονδίας Σιγαροποιών.

Θ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Γραμματέυς Σωματείου Εργατών Τύπου.

Υ.Γ.: Εις το προσεχές φύλλον επιφυλασσόμεθα ν’ αναπτύξουμε τας θετικές αντιλήψεις μας δια την Γενικήν Συνομοσπονδίαν.

Και ένα ακόμα απόσπασμα άρθρου από τη *Νέα Ζωή* (τεύχος 6, 15 Μαΐου 1921), μάλλον του Σπέρα, ενδεικτικό του πώς έβλεπαν την ύπαρξη και δράση του ΣΕΚΕ:

Απέναντι μιας αναρχικής καταστάσεως, την οποίαν παρουσίασε η αστική τάξις της Ελλάδος κατά το διαρρεύσαν δωδεκάμηνον, ένα Κομμουνιστικό Κόμμα είχε όλας τας σπανίας ευκαιρίας να επωφεληθή κατά τοιούτον τρόπον ώστε να επιβληθή τελικώς επί των ακαθαρίστων και ασυνειδήτων μαζών. Τον άμεσον άλλωστε αντίκτυπον ησθάνθησαν αι εργατικά μάζαι αι οποίαι απέδειξαν δια κινήμάτων την δυσφορίαν των απέναντι της τοιαύτης καταστάσεως, ως π.χ. το κίνημα εργατών Βόλου και αι καθημερινά συγκρούσεις, των αρχών μετά των εργατών της Θεσσαλονίκης και της Καβάλας.

Το Σοσιαλεργατικόν κόμμα της Ελλάδος, εάν ετήρει την πρέπουσαν τακτικήν και απέναντι των τοπικών οργανισμών του και απέναντι της εσωτερικής καταστάσεως της χώρας, θα ήτο το Κόμμα εκείνο το οποίον θα κατείχε θέσιν τοιαύτην εις την συνείδησιν των μαζών, ώστε να καταστή ταχέως ικανόν και τον εντός της Ελλάδος αγώνα να αναλάβη δραστηρίως και την Βαλκανικήν Επανάστασιν να προαγάγη κατά πολύ, πράγμα το οποίον κατ' εμέ ενέχει σπουδαίαν σημασίαν, καθ' όσον η ευτυχής εξέλιξις της Βαλκανικής Επαναστάσεως θα προαγάγη κατά πολύ το επίπεδον εις το οποίον ευρίσκεται σήμερα η Ευρωπαϊκή επανάστασις.

...Απέναντι λοιπόν μιας τοιαύτης καταστάσεως το Σοσιαλεργατικό Κόμμα έμεινεν απαθές και τούτο δια δύο κατ' εμέ κυρίους λόγους.

Πρώτον διότι το 2ον Συνέδριον προσεχώρησε εις την Κομμουνιστικήν Διεθνή όλως πλατωνικώς, ανέθεσε δε την διακυβέρνηση του Κόμματος εις ανθρώπους αμαθείς από απόψεως επαναστατικής μορφώσεως, γεγονός το οποίον μας αποδεικνύει καθαρά διατί το Κόμμα δεν κατόρθωσε καν να επιτύχη την παραμικροτέρα σοβαράν επαναστατικήν δράσιν.

Δεύτερον διότι η εκλεγείσα ΚΕ του Κόμματος αντί να θελήση να οργανώση το κόμμα επί των νέων βάσεων της ΚΔ, και να κάμει έκκλησιν προς πάσαν επαναστατικήν συνείδησιν ίνα συσπειρωθή περίξ του πυρήνος του Κόμματος, ησχολήθη ωθούμενη ουχί από τα συμφέροντα του αγώνος αλλ' από τα ίδια της τοιαύτα εις το να εκδιώξη όλους εκείνους οι οποίοι ηδύναντο να χρησιμεύσουν μετά των ολιγίστων επαναστατών του κόμματος εις τη σύμπηξιν του πραγματικού επαναστατικού πυρήνος της Ελλάδος.

Ησχολήθη με τη διάλυσιν πάσης τοπικής οργανώσεως του Κόμματος, η οποία δεν έκυπτε τον αυχένα προ των παραλογισμών της διοικούσης αρχής.

Ησχολήθη με το να σπείρει τη διχόνοϊαν, την καχυποψίαν, την διάλυσιν, όπου υπήρχε ακόμη οργάνωσις.

Ησχολήθη με παν ό,τι θα ηδύνατο να εκθέση την ηθικήν του Κόμματος και έναντι των αστών και έναντι της εργατικής τάξεως της χώρας.

Συνέπεια της όλης δράσεως είναι η σημερινή τελεία εξουθένωσις του Κόμματος· είναι η ανυπαρξία οργανισμού βαδίζοντος προς έναν ορισμένον σκοπόν· είναι η δημιουργία ανά πάσαν συνοικίαν και ενός Κομμουνιστικού Καταστήματος με ανεξάρτητον σημαίαν και πρόγραμμα, καθ' ην στιγμήν ήτο υπέρποτε άλλοτε αναγκαία η συνένωσις όλων μας προς αντιμετώπισιν της κρισίμου καταστάσεως που διέρχεται το κίνημά μας.

Το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα

Το 1922, η κίνηση Σπέρα άρχισε να εγκαταλείπει τις κομμουνιστικές απόψεις και η «Νέα Ζωή», μαζί με άλλους αγωνιστές, συμμετείχε στην ίδρυση του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος (ΑΕΚ), το οποίο κυκλοφόρησε την εφημερίδα *Εργατική*, με υπεύθυνο έκδοσης πάλι τον Σ. Γιαννουλάτο.⁶ Στις μεγάλες απεργίες και κινητοποιήσεις του 1923, οι οποίες ήταν καθαρά επαναστατικές, το ΣΕΚΕ δεν έπαιξε κανένα απολύτως ρόλο. Αυτοί που συμμετείχαν ενεργά και με όλες τους τις δυνάμεις, ήταν οι αναρχοσυνδικαλιστές και η αριστερή πτέρυγα του ΣΕΚΕ, και ιδιαίτερα το Τμήμα Πειραιά.

Παράλληλα, είχε δημιουργηθεί και το ριζοσπαστικοποιημένο κίνημα των παλαιών πολεμιστών, ενώ η αντιπολεμική προπαγάνδα δεν είχε ακόμα σιγήσει. Έτσι, από το φθινόπωρο του 1922, αρκετοί εργάτες, γίνονταν μέλη του ΑΕΚ, οι κύριες φυσιογνωμίες του οποίου ήσαν οι Σπέρας, Φανουράκης, Μενδρινός, Γιαννουλάτος, Χρηστάκης, Δεσίπρης και άλλοι. Όλα τα μέλη και τα στελέχη του ΑΕΚ ήταν αποκλειστικά εργάτες. Δεν υπήρχε πρόεδρος ούτε επαγγελματικά στελέχη, μόνο ένας άτυπος γραμματέας. Το ΑΕΚ συμμετείχε σε όλους τους μικρούς και μεγάλους αγώνες της εποχής εκείνης. Εκτός από την Αθήνα, είχε πυρήνες και σε άλλες πόλεις της χώρας, αλλά οι δυνατότεροι ήταν αυτοί της Κοζάνης και της Κορίνθου. Το ΑΕΚ απομακρύνθηκε, επίσης, συνειδητά από την Γ' Διεθνή. Είναι χαρακτηριστικό το απόσπασμα που παρατίθεται στη συνέχεια από άρθρο της *Εργατικής*, στο τεύχος 5, 12 Φεβρουαρίου 1923:

Η δια γνωστούς λόγους επιτευχθείσα οργανική συνεργασία της ΓΣΕΕ με το Κομμουνιστικό Κόμμα, επέφερε σήμερα την γενικήν χαλάρωσιν της επαγγελματικής οργανώσεως των εργατών εις σημείον τοιούτον, ώστε να είναι προβληματική η επίτευξις στοιχειωδών αναγκών της εργατικής τάξεως. Τα προλεταριακά κόμματα είναι ελεύθερα να διαπαιδαγωγούν τους εργάτας, έκαστον αναλόγως τους σκοπούς του, αλλά οφείλουν να αποφύγουν πάσαν ανάμιξιν εις τα εσωτερικά της ΓΣΕΕ. Την ανεξαρτησίαν ταύτην θα κηρύξει το κόμμα το οποίον επιζητεί να την αφήσει απολύτως ελευθέραν να ενδιαφερθεί αποτελεσματικώτερον δια την οργάνωσίν της. Δεν διστάζει ακόμα το κόμμα να δηλώσει ότι και

⁶ Το ΑΕΚ ιδρύθηκε στα πρότυπα του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος της Αγγλίας.

ζητουμένην εκ μέρους της Συνομοσπονδίας, της οργανικής συνδέσεως μετά του κόμματος, θέλει αποκρούσει ταύτην. Την αντίληψιν ταύτην περί ενιαίας επαγγελματικής παρατάξεως την οποίαν το Κομμουνιστικόν Κόμμα έπρεπε ήδη να είχε συστήσει και εις την οποίαν πιστεύει ασφαλώς, παρά μόνον εφ' όσον δύναται να επωφελεΐται ταύτης, το ΑΕΚ την θεωρεί ως άρθρον πίστεως του προγράμματός του. Ίνα όμως τούτο επιτευχθεί εν τη πραγματικότητι, το κόμμα μας θεωρεί απαραίτητον να υπάρξει μία πλήρης ανεξαρτησία της ανωτέρας επαγγελματικής οργανώσεως των εργατών απέναντι των προλεταριακών κομμάτων. Εν αντιθέσει προς το Κομμουνιστικόν Κόμμα, θα επιζητήση πάσει θυσία την επί τη βάσει της ανεξαρτησίας οργάνωσιν και ανάπτυξιν της επαγγελματικής οργανώσεως της εργατικής τάξεως. Διότι πρέπει να εννοηθεί καλώς από την οργανωμένην εργατικήν τάξιν της χώρας, ότι εφ' όσον υπάρχει η εξάρτησις αυτή δεν θα είναι δυνατόν να επιτευχθεί η πραγματική όσον και η αποτελεσματικότερη συσπείρωσις της πέριξ της Γενικής Συνομοσπονδίας της. Μία τοιαύτη εξάρτησις θα είναι δυνατή μόνο εφ' όσον θα είναι εκουσία, μόνον εφ' όσον η εργατική τάξις διαπαιδαγωγούμενη επαρκώς ήθελε νομίσει τούτον αναγκαίον δια την καλλιτέραν εξυπηρέτησιν των συμφερόντων της.

Το ΑΕΚ προσπάθησε, από την αρχή της ίδρυσής του, να συγκροτηθεί ένα ενιαίο μέτωπο, καλώντας σε ισότιμη συμμετοχή το ΣΕΚΕ, τη ΓΣΕΕ και όλες τις επαναστατικές δυνάμεις της εποχής. Αλλά το ΣΕΚΕ ήταν αυτό που πάντα αρνιόταν μια τέτοια συνεργασία και έκανε τα πάντα ώστε να μην υλοποιηθεί αυτή η πρόταση. Παραθέτουμε ανοιχτό γράμμα του ΑΕΚ προς το ΣΕΚΕ, το οποίο δημοσιεύθηκε στην *Εργατική*, τεύχος 11, 5 Απρίλη 1923:

Προς την ΚΕ του ΣΕ(Κ)ΚΕ

Συνάδελφοι.

Η Εκτελεστική Επιτροπή του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος της Ελλάδος θεωρεί ύψιστον αυτής καθήκον εν τη προασπίσει των συμφερόντων της εργατικής τάξεως της χώρας, να φέρη εις γνώσιν σας τα κάτωθι:

Ανεξαρτήτως πάσης ιδεολογικής διαφοράς η οποία χωρίζει τα δύο κόμματα, το ιδικόν σας το Κομμουνιστικόν και το ιδικόν μας το καθαρώς Εργατικό Κόμμα, η ΕΕ αισθάνεται ιεράν υποχρέωσιν να σας απευθύνει την παρούσαν και να ζητήση επ' αυτής σαφή και ειλικρινή απάντησιν όσον και ταχείαν. Θα είναι ευσυνειδήτος αυταπάτη εάν δεν είνε εκ προθέσεως ψεύδος, ότι η εργατική τάξις της χώρας, δεν ευρίσκεται διεσπασμένη απέναντι της πολιτικο-οικονομικής αοριστίας της εθνικής καταστάσεως και της ηνωμένης προσπαθείας της κεφαλαιοκρατίας δια την καταδίωξιν πάσης δικαίας απαιτήσεως των εργατών, προκαλουμένης εξ αυτής της ακριβείας των ειδών πρώτης ανάγκης. Το ΑΕΚ της Ελλάδος ιδρυθέν με σκοπόν να ενώση ολόκληρον την εργατικήν τάξιν της χώρας και να προασπίση τας αμέσους ανάγκας αυτής εν τε τω οικονομικώ και πολιτικώ πεδίω, πάντοτε παραστάτης και

βοηθός της ΓΣ, έχει την γνώμη ότι έναντι του ηνωμένου μετώπου της αριστοκρατίας, έδει να υπήρχεν ισχυρόν αδιάσπαστον και αδελφωμένον το ενιαίον μέτωπον της εργατικής τάξεως. Πολλαπλά και τεράστια τίθενται τα ζητήματα ενώπιον των εργατών απαιτούντα την άμεσον αυτών λύσιν άνευ της οποίας τίθεται εν κινδύνω αυτή αυτή η ύπαρξις της εργατικής τάξεως. Ζητήματα ως του ενοικιοστασίου, της αεργίας, του περιορισμού των ωρών της εργασίας, της καλλιτερεύσεως του ημερομισθίου, της ελαττώσεως της ακριβείας της ζωής και τόσα άλλα, έχουν ανάγκην αμέσου λύσεως υπέρ των εργατών. Δεν θα ηθέλαμεν να προσθέσωμε εις τα ανωτέρω και τα ολίγον μελλοντικά ζητήματα ενός εκλογικού αγώνος του οποίου την οξύτητα και τον φανατισμόν ουδείς φρόνιμος άνθρωπος δύναται να παρείδη και επί των οποίων πολύ περισσότερον πάσης άλλης περιστάσεως θα έδει να υπήρχε αδιάσπαστον το ενιαίον μέτωπον της εργατικής και αγροτικής τάξεως.

Πώς λοιπόν θα είνε δυνατόν να υπάρξη πιθανότης μεγάλη, δια να μην είπωμε βεβαιότης, ότι τα ζητήματα ταύτα θα εύρουν την πρέπουσαν λύσιν άνευ της κοινής προσπαθείας όλων των προλεταριακών μαζών ανεξαιρέτως; Το ΑΕΚ της Ελλάδος συνεπές προς τον σκοπόν του, σας προτείνει την ενιαίαν παράταξιν του εργατικού μετώπου εφ' όλων ανεξαιρέτως των εργατικών προβλημάτων. Και την ενιαίαν ταύτην παράταξιν το ΑΕΚ την αντιλαμβάνεται ως εξής και ούτω την προτείνει: Να αποτελεσθή μια τριμερής συμμαχία, αποτελουμένη εκ των επιτελείων του ΑΕΚ, της ΓΣ ως ανεξαρτήτου οργανισμού έχοντος πρωτοβουλίαν και γνώμη αναμφισβήτητον και του ιδικού σας του Κομμουνιστικού Κόμματος. Εις την τριμερήν ταύτην συμμαχία θα ανατεθή η επίλυσις όλων των εκκρεμούντων εργατικών ζητημάτων ως και των εκάστοτε παρουσιαζομένων. Εάν όπως διατείνεσθε το Κόμμα το οποίον αντιπροσωπεύετε, σκοπόν έχει την εξυπηρέτησιν των εργατικών συμφερόντων και μόνον αυτών δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ευχαρίστως θα εδέχετο κατ' αρχήν την πρότασιν.

Το ΑΕΚ του οποίου μόνος και κύριος πόθος είνε να ίδη την εργατικήν τάξιν ηνωμένην και ικανήν να αμυνθή, δύνασθε να είστε βέβαιοι, ότι δεν θα προσέξη τους τύπους δια να καταστραφή η ουσία.

Με την ελπίδα ότι μετά μελέτην της προτάσεώς μας θα έχωμεν την καταφατικήν σας απάντησιν.

Δεχθήτε τους χαιρετισμούς μας.

Δια την Εκτελεστική Επιτροπή.

Ο Γ.Γ. Σ. Γιαννουλάτος.

Στην Εργατική, εκτός από εργατικά, δημοσιεύθηκαν αρκετά προωθημένα -και επαναστατικά για τα ήθη και τις αντιλήψεις της εποχής- άρθρα, όπως, για παράδειγμα,

για την ανηθικότητα του γάμου. Το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα ανέπτυξε επίσης πολύ καλές σχέσεις με το Αγροτικό Κόμμα, το οποίο το θεωρούσε ως το μόνο αληθινά λαϊκό και επαναστατικό κόμμα, πιστεύοντας ότι οι αγρότες και οι χωρικοί θα έπρεπε να βάλουν μόνοι τους τέλος στα βάσανά τους, καταλαμβάνοντας αμέσως και καλλιεργώντας όλα τα τσιφλίκια.

Το ΑΕΚ διαλύθηκε με τις διώξεις και την τρομοκρατία της δικτατορίας του Πάγκαλου το 1925.

Πάντως, φαίνεται ότι κάποια στελέχη του ΑΕΚ, ήδη από το 1923, συνεργάζονταν με το Σοσιαλιστικό Κόμμα του Ν. Γιαννιού (ΣΚΕ) αλλά και τις επόμενες σοσιαλδημοκρατικές κινήσεις του Ν. Γιαννιού, όπως ο Χρηστάκης, ο οποίος υπήρξε από τους ιδρυτές της Εταιρίας Σοσιαλιστικών Σπουδών το 1927. Ο Θεόδωρος Μπενάκης λέει ότι το ΣΚΕ συγχωνεύθηκε με το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα (ΑΕΚ) του ηγέτη του ΕΚΑ Κ. Σπέρα.

Κατά τα τέλη του 1924 με αρχές του 1925, ομάδα εργατών κατήγγειλε ανοιχτά, με προκήρυξή της, την πλειοψηφία της διοίκησης του Εργατικού Κέντρου Αθήνας ότι διατηρούσε ακόμα και οργανωτικές σχέσεις με το ΚΚΕ. Δήλωσαν δε ότι αγωνίζονται για την απομάκρυνση των εργατικών σωματείων, συνδικάτων και ενώσεων, καθώς και των εργατικών αγώνων, από την πολιτική και τα κόμματα. Την προκήρυξη υπέγραψαν οι Κώστας Σπέρας, Νίκος Αποστόλου, Μιχάλης Ροδογιάννης, Ευάγγελος Ίσαρης, Τάκης Καρύδης, Νικηφόρος Καίσαρ, Τρύφων Παρασκευόπουλος, Αναστάσιος Χαρακτινός και Λεωνίδα Ζέρβας. Ο Δημήτρης Λιβιεράτος αναφέρει ότι ενώ συνεδρίαζε το προεδρείο του Εργατικού Κέντρου Αθήνας, στις 15 Μάη 1925, οι υπογράφωντες, ίσως και με άλλους, εισήλθαν στο χώρο με την απειλή ροπάλων και ξύλων, εκδίωξαν τη διοίκηση και διόρισαν νέα, δική τους, επιτροπή. Δύο μέρες μετά, την Κυριακή, 17 Μαΐου 1925, δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Εμπρός* και στον υπόλοιπο Τύπο, το ακόλουθο:

Κ. ΣΠΕΡΑΣ: Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΝ ΤΣΙΦΛΙΚΙ!

Από μακρού χρόνου, το εργατικόν κέντρον Αθηνών, λόγω του ελλιπούς οργανισμού του και δια πλαστών αντιπροσωπειών περιήλθεν εις χείρας ανθρώπων ανηκόντων εις το κομμουνιστικόν κόμμα.

Οι άνθρωποι αυτοί, αναλαβόντες την διοίκησιν του Κέντρου δια των ως άνω μεθόδων εμονιμοποίησαν τρόπον τινά την κατάστασιν, ούτω δε το Ε.Κ.Α. από καθαρώς επαγγελματική οργάνωσις, μετετρέπη εις πολιτικόν παράρτημα του κομμουνιστικού κόμματος. Ενώ δε οι εργάται των Αθηνών κατ' απόλυτον πλειοψηφίαν είνε συντηρητικοί, δια της μεθόδου των πλαστών αντιπροσώπων κατωρθώθη να εμφανίζονται ως οπαδοί της Γ' Διεθνούς και έτοιμοι να ανατρέψουν το κοινωνικό καθεστώς επιβάλλοντες την Σοβιετικήν Πολιτείαν.

Οι συντηρητικοί εργάται διεμαρτύροντο εις εκάστην πραξικοπηματική ενέργειαν των κομμουνιστών, αλλά μη διαθέτοντες τα μέσα της εκδηλώσεως, η φωνή των επνίγετο, ενώ οι κομμουνισταί έχοντες ένα ημερήσιον δημοσιογραφικόν όργανον διελάουν προς τα τέσσερα σημεία του ορίζοντος ότι ολόκληρος η εργατική τάξις της Ελλάδος, είνε κομμουνιστικόν τσιφλίκι.

Αλλ' η κατάστασις αυτή δεν ήτο δυνατόν να εξακολουθήση επ' άπειρον. Κατόπιν της εγκληματικής προσπαθείας των κομμουνιστών να μετατρέψουν την δι' εργατικά επαγγελματικά ζητήματα εκκραγείσαν απεργίαν εις πολιτικήν τοιαύτην, με τον σκοπόν να ρίψουν την Κυβέρνησιν της χώρας και να δημιουργήσουν πολιτικήν αδιέξοδον, τα εργατικά σωματεία, συναισθανθέντα τον κίνδυνον συνήρχοντο και προητοιμάζοντο δια την εκκαθάρισίν των από τα κομμουνιστικά στοιχεία.

Τούτο αντιληφθέντες οι κομμουνισταί και μη θέλοντες να χάσουν εκ των χειρών των το Ε.Κ.Α, άνευ του οποίου θα απεκαλύπτετο η πολιτική των γυμνότης, συνήλθον πραξικοπηματικώς την 27ην Απριλίου και εν τη απουσία των συντηρητικών εργατών και δια των γνωστών μεθόδων των πλαστών αντιπροσωπειών, προέβησαν εις την εκλογήν διοικήσεων εκ μελών του κόμματός των.

Ήδη οι αντιπρόσωποι των συντηρητικών εργατών κατόπιν και της τελευταίας αυτής κακοήθους ενέργειας των κομμουνιστών, συνήλθον σήμεραν και απεκήρυξαν μετ' αγανακτήσεως αυτούς, προέβησαν δε εις την εκλογήν προσωρινής διοικητικής επιτροπής με την εντολήν να εκκαθαρίση το Εργατικόν Κέντρον Αθηνών από τα κακοήθη αυτά στοιχεία.

Εντολή των αντιπροσώπων

Η ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κ. ΣΠΕΡΑΣ, Γ. ΣΤΡΟΥΤΖΑΚΗΣ, Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ, Χ. ΤΣΑΚΩΝΑΣ

Στις 28 Μαρτίου 1926 συνήλθε το Γ' Συνέδριο της ΓΣΕΕ, στα θέματα του οποίου συμπεριλαμβανόταν και η διαγραφή του Κώστα Σπέρα ως «εχθρού της εργατικής τάξης». Ο Σπéρας κατήγγειλε ότι το ΚΚΕ έχει εξαπολύσει πόλεμο εναντίον του, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να βρει εργασία. Οι σύνεδροι και ηγετικά στελέχη του ΚΚΕ Γιακουμάτος, Μαρνιέρος και Ευαγγέλου, ήταν οι εκφραστές της επίσημης γραμμής ξεκαθαρίσματος λογαριασμών από πλευράς ΚΚΕ και κατηγόρησαν τον Σπέρα ότι έγινε «όργανο του κράτους» και συνεργάτης της αστυνομίας.⁷ Ο Κ. Σπéρας, με τη σειρά του, κατήγγειλε τον Ευαγγέλου ότι παζάρεψε τη θέση του γενικού γραμματέα της ΓΣΕΕ αντί του ποσού των πενήντα χιλιάδων δραχμών με τη μεσολάβηση του δημοσιογράφου

⁷ Κατηγορία που ίσως έχει κάποια βάση, αν και μένει να ερευνηθεί και αποδειχθεί.

Βούρου. Αλλά στις 30 Μαρτίου, κατόπιν πρότασης του Τζίμα, ο Κώστας Σπέρας διαγράφηκε από τη ΓΣΕΕ, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες αρκετών συνέδρων.

Η αντίστροφη κίνηση

Από εκεί και πέρα, ο Κ. Σπέρας φέρεται ότι έχει αρχίσει να συντηρητικοποιείται σταδιακά και να συμμετέχει σε απεργοσπαστικές ή άλλες παρεμφερείς κινήσεις και δραστηριότητες, με κύριο άξονα την αντίθεση στο ΚΚΕ και σε ό,τι αυτό ελέγχει. Έτσι, τον Μάρτιο του 1925 φέρεται ότι συμμετείχε σε διαδικασία συγκρότησης διασπαστικού σωματίου στον χώρο των αρτεργατών. Στις 23 Φεβρουαρίου 1926, είναι μάρτυρας κατηγορίας σε βάρος στελεχών του ΚΚΕ (Πουλιόπουλος, Μάξιμος, Πλατσούκας, Μοναστηριώτης, Φίτσιος, Ασημίδης, Ρεμπάκος, Μάγκος, Νικολινάκος, Τσατσάκος, Βελέντζας και Αποστόλου) σε δίκη για «αυτονόμηση της Μακεδονίας» επί «εσχάτη προδοσία» στο Α' Διαρκές Στρατοδικείο Αθηνών. Στις 10 Μαρτίου του ίδιου χρόνου και, σύμφωνα με την αστική εφημερίδα *Εμπρός*, φέρεται ότι συμμετείχε σε στήσιμο απεργοσπαστικού μηχανισμού με αφορμή απεργία στον χώρο των αρτεργατών και επισιτιστών, γεγονός για το οποίο μια επιτροπή δήλωσε ανάμεσα στα άλλα:

Ουδεμία δυσχέρεια θα προκύψει εκ της κινήσεως ταύτης έστω και αν η απεργία πραγματοποιηθή διότι η επιτροπή συνεννοηθήσα με τους ανέργους αρτεργάτας και γενικώς με τους εργάτας τροφίμων θα είνε σε θέσιν να ανταποκριθή από της πρώτης στιγμής εις τας ανάγκας του κοινού αρκεί να θελήση η Κυβέρνησις να επιτάξη τους κλιβάνους και τα λοιπά καταστήματα τροφίμων. Ομοίως η Ομοσπονδία εργατών τροχαίας κινήσεως αναλαμβάνει την συγκοινωνίαν εντός της πόλεως και τα προάστεια με τους ίδιους όρους.

Στην εν λόγω επιτροπή συμμετείχαν οι Γ. Στρουτζάκης, Ι. Μαυράκης, Κ. Φουστέρης και Κ. Σπέρας. Η κυβέρνηση επέταξε εστιατόρια και παντοπωλεία. Η απεργία έγινε και είχε ως αποτέλεσμα 3 νεκρούς και 12 τραυματίες, μετά από επέμβαση του στρατού. Στις 27 Φεβρουαρίου 1927, σε λόγο του καλεί σε «ομόνοια» τα αστικά πολιτικά κόμματα και μιλά για «πνεύμα ανησυχίας» που διέπει τον εργαζόμενο λαό, ενώ λίγο αργότερα, στις 26 Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου προέβη σε καταγγελία πυροβολισμού του, όπου καταδίδει κάποιους κομμουνιστές στην Αστυνομία.⁸

Από το 1930, ο Κ. Σπέρας εργάστηκε στα εκδοτήρια εισιτηρίων των τρένων και για ένα διάστημα έμενε στην Κολοκυνθού. Μάλλον συμμετείχε στις μεγάλες απεργίες των σιδηροδρομικών και συγκρούστηκε με την ηγετική ομάδα του σωματίου (Δημήτρης Στρατής). Το 1931 παντρεύτηκε την Μαρίνα Σταματάκη, με την οποία απέκτησε την τρίτη του κόρη, την Αρτεμισία-Νεφέλη (από τον πρώτο του γάμο με την Ελένη Βαρδουλάκη απέκτησε δύο κόρες, τη Μόσχα και την Παρασκευή).

Το 1936 έχει, κατά πάσα πιθανότητα, γίνει μέλος της Εθνικής Συντηρητικής Ενώσεως, ένα κόμμα που ίδρυσε ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος το 1935-1936, μέσω του

⁸ Υπάρχει σχετικό δημοσίευμα στην εφημερίδα *Εμπρός*.

οποίου κήρυξε την υπέρβαση του διχασμού ανάμεσα σε βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς, και την ένωση των αστών ενάντια στον κομμουνιστικό κίνδυνο.⁹

Επίσης, την ίδια περίπου εποχή, ο Σπέρας φέρεται ότι συγκαταλέγεται στο άμεσο περιβάλλον του Ανδρέα Κονδάκη, με τους Ν. Καλύβα, Ε. Ευαγγέλου, δημοσιογράφους κ.ά.¹⁰

Ο Κ. Σπέρας συμμετείχε, όμως, και στο Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας και αρθρογραφούσε στην εφημερίδα του κόμματος *Εθνική Σημαία*, άρθρο του στην οποία παρατίθεται εδώ:

ΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑΙ ΤΑΞΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΔΗΘΕΝ “ΕΝΟΤΗΤΟΣ” Κ.Τ.Α.

ΚΑΥΣΤΙΚΟΝ ΑΡΘΡΟΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΟΚΑΠΗΛΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΟΥ ΜΑΣ κ. Κ. ΣΠΕΡΑ

Αι θεατρικαί “κινητοποιήσεις” που διεξάγονται μεταξύ των αντιμαχομένων μερίδων των εργατών ιδίως από του 7ου συνεδρίου και εντεύθεν, η δήθεν προσπάθεια της ενοποιήσεως προς διεκδίκησιν των εργατικών απαιτήσεων, δεν γίνεται δια κανένα άλλον σκοπόν ειμή δια την παραπλάνησιν των αφελών και απληροφόρητων εργατών και την επαναφοράν των εις το μαντρί από το οποίον ήρχισαν να ξεφεύγουν. Εκ των σπασμωδικών κινήσεων δια την ενοποίησιν γίνεται φανερόν ότι οι εργάται αποκαρδιωμένοι από την βρωμιά και την σαπίλα που αντίκρυσαν εις το 7ον συνέδριον δεικνύουν ήδη σημεία ανυπακοής, προς τους ηγέτας.

⁹ Ο Χατζηκυριάκος, που συμμετείχε σε αυτό το κόμμα, ήταν μεγαλοβιομήχανος, πρόεδρος του Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ) για πολλά χρόνια στον μεσοπόλεμο, υπουργός της δικτατορίας του Μεταξά το 1936-1937 και υπουργός Εθνικής Οικονομίας της «επανάστασης» του 1922: ήταν αυτός που ενορχήστρωσε την εργοδοτική και κρατική επίθεση το καλοκαίρι του 1923 για την μείωση κατά 30% των εργατικών ημερομισθίων, και επεδίωξε την σύγκρουση - όπως και έγινε: η απεργία του Αυγούστου 1923 πνίγηκε στο αίμα (7 νεκροί στον Πειραιά), στρατός παντού, διάλυση όλων των εργατικών σωματείων και κατάσχεση των αρχείων και των χρημάτων τους.

¹⁰ Ο Ανδρέας Κονδάκης ήταν πρόεδρος της Συνομοσπονδίας Παλαιών Πολεμιστών και θεωρούνταν μάλλον ιταλόφιλος παρά γερμανόφιλος. Επιζήτησε πολλές φορές, κατά τη διάρκεια της κατοχής, την υπουργοποίησή του στις εγκάθετες κυβερνήσεις Τσολάκογλου κ.ά., και, μάλιστα, τη θέση του υπουργού Εργασίας. Για να το πετύχει αρθρογραφούσε συχνά για εργατικά, αλλά και παλαιοπολεμικά ζητήματα, κυρίως στην εφημερίδα *Ακρόπολις*, με τον διευθυντή της οποίας Θεόφ. Βουτσινά διατηρούσε πολύ στενές σχέσεις, καθώς και στο *Κουοδρίβιο*. Είχε επίσης δημιουργήσει γύρω του έναν κύκλο συνδικαλιστών. Κατά τις πρώτες μέρες της κατοχής είχε συμμετάσχει στο Εθνικοσοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα του Γιάνναρου (ο οποίος βρισκόταν σε διαμάχη με τον Σπ. Μερκούρη, ηγέτη του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδας που ιδρύθηκε το 1933). Μεταπολεμικά κατηγορήθηκε ως δωσίλογος και παραπέμφθηκε σε δίκη, αλλά την παραμονή της δίκης βρήκε τραγικό θάνατο στη φυλακή, πιθανόν δολοφονημένος από κάποιον άλλο φυλακισμένο, μια υπόθεση που τότε προκάλεσε αρκετά ερωτηματικά.

Απέκαμον πλέον οι εργάται από τας συνεχείς κινητοποιήσεις δια τα ζητήματά των δήθεν, ενώ πράγματι κατήρχοντο εις αγώνας τραχείς και αιματηρούς δια να επιτύχουν τα ανομολόγητα συμφέροντα των ηγετών.

Εις το συγκληθέν συνέδριον απεκαλύφθη κατά τον πλέον πανηγυρικών τρόπον όλη η βρωμερή δράσις των ηγετικών στελεχών. Απεδείχθη ολοφάνερα ότι αι οργανώσεις των εργατών χρησιμεύουν εις το να προσπορίζονται ατομικά ωφελήματα οι διοικούντες τους ανωτέρους οργανισμούς των.

Η οκταήμερος μάχη προς κατάκτησιν των οργανικών θέσεων της Γενικής Συνομοσπονδίας των εργατών, διεξήγετο φανερά ενόπιον των εκπλήκτων και αφελών αντιπροσώπων των επαρχιακών οργανώσεων.

ΕΚΒΙΑΣΜΟΙ

Οι περί τους Στρατήν και Λάσκαρην συγκεντρωθέντες εις το Εργατικόν Κέντρον Αθηνών, προσεπάθουν να εκβιάσουν τους περί τον Καλομοίρην εις το εν Πειραιεί συνέδριον δια να επιτύχουν την εκχώρησιν περισσότερων θέσεων εις την διοίκησιν της Γενικής Συνομοσπονδίας.

Οι κομμουνισταί, αφού έχασαν πάσαν επαφήν με την μεγάλην μάζαν των εργατών, ανέλαβον τον ρόλον του διαιτητού εις την μεταξύ των δύο αντιμαχομένων μερίδων διένεξιν χρησιμοποιούντες θεατρικά κόλπα και γλυκανάλατες συγκινητικές επικλήσεις και εις τα δύο συγκροτήματα. Ο ηγέτης των κομμουνιστών ενώ εις την πρωινήν συνεδρίασιν του Πειραιώς δια μελοδραματικού εναγκαλισμού και εν μέσω δακρύων ησπάζετο τον γερουσιαστήν κ. Ευαγγέλου, εις την απογευματινήν συνεδρίασιν της συνδιασκέψεως των δυσηρεστημένων εις τας Αθήνας συνεφώνει μετά του Λάσκαρη, ότι οι Καλομοίρης και Ευαγγέλου είνε κακοήθεις. Εν τω μεταξύ το αηδές παζάρευμα των θέσεων εσυνεχίζετο και συνεχίζεται δυστυχώς εις βάρος των εργατών, τους οποίους προσπαθούν να αποκοιμήσουν και πάλιν και να τους σύρουν εις την κομματικήν των στρούγγαν με το παραμύθι της ενοποιήσεως.

Παρ' όλα όμως τα παζαρεύματα, παρ' όλας τας απεγνωσμένας επικλήσεις και τα καμώματα δια την ενοποίησιν οι εργάται παραμένουν ασυγκίνητοι, δια τον απλούστατον λόγον ότι γνωρίζουν πλέον αρκετά καλά εις τι αποβλέπει η κίνησις των εξ επαγγέλματος αρχηγών της εργατικής κινήσεως.

Έμαθαν καλά ότι αν ο κεφαλαιούχος, ο επιχειρηματίας, με μίαν λέξιν ο εργοδότης τούς εκμεταλλεύεται μίαν φοράν ο εργατικός αρχηγός τούς εκμεταλλεύεται δέκα.

ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ

Επικινδυνωδέστερος δια τον εργάτην είναι ο αρχηγός του, ο οποίος επήρε ως βιοποριστικόν επάγγελμα το αρχηγιλίκι και αγωνίζεται να το κρατήσει πατών επί των πτωμάτων των εργατών.

Η κατάσταση είναι εις άκρον αποκαρδιωτική. Οι περί τον Καλομοίρην εργατικοί αρχηγοί, πλευρίζοντες την κυβέρνησιν επέτυχον Κύριος οίδε έναντι τίνων υποσχέσεων και υπηρεσιών, την προνομιακήν παραχώρησιν εις αυτούς των εργατικών επιδομάτων, ίνα δι' αυτών πειθαναγκάσουν τους εργάτας να παραμείνουν εις τας “Ρεφορμιστικάς οργανώσεις”, όπως κολακεύονται να τας ονομάζουν.

ΤΟ ΕΠΙΔΟΜΑ ΜΟΣΧΑΣ

Οι κομμουνισταί, μη δυνάμενοι να διατηρήσουν την επαφήν με την μεγάλην εργατικήν μάζαν, ελίσσονται περί τας δύο άλλας ομάδας με το αγωνιώδες σύνθημα του “Ενιαίου μετώπου” πάλης, πράγματι δε προς άγραν προβάτων δια την κομμουνιστικήν στάνην, διότι ουαί και αλλοίμονον αν δεν κατορθώσουν να “κινητοποιήσουν τις μάζες”. Κινδυνεύει να κοπή το εκ Μόσχας επίδομα.

Οι περί τον Λάσκαρην και Στρατήν απολέσαντες κι αυτοί τας πλουσιοπαρόχους ευνοίας των διευθυντών των σιδηροδρομικών επιχειρήσεων λόγω της συγκεντρωποιήσεως η οποία υπεχρέωσε τας επιχειρήσεις αυτάς να περιορίσουν εις το ελάχιστον δυνατόν όριον τας δαπάνας και τας επιχορηγήσεις, τας οποίας έδιδον εις τους διαφόρους κηφήνας, απειλούν ήδη συνεργασίαν μετά των κομμουνιστών δια να εκβιάσουν τας επιχειρήσεις να επαναλάβωσι τας παροχάς. Αυτή είναι η τελματώδης έκτασις εντός της οποίας ερρίφθησαν οι εργάται και παλαίουν απέλπιδες να εξέλθουν.

Ο ισχυρός βραχίων της “Εθνικής Σημαίας” θα ταθή δια να σύρη εκ του βορβορώδους εδάφους τους εργάτας, τους υπαλλήλους και πάντα εργαζόμενον και θα τους σύρη εις το στερεόν έδαφος του Εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος αποξηραίνων τα τενάγη ίνα μη υπάρχη πλέον κίνδυνος να εμπλακούν εις αυτά.

Κ. ΣΠΕΡΑΣ

Ο Κ. Σπέρας κατέθεσε και στη δίκη της «Εργατικής Βοήθειας» ως μάρτυρας κατηγορίας, μαζί με τον αστυνομικό, μετέπειτα στέλεχος του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου, Λαμπρινόπουλο, προκειμένου να κλείσει η «Εργατική Βοήθεια», γιατί «αποτελεί οργάνωση-προθάλαμο στο ΚΚΕ» ή να καλεί τα αστικά κόμματα να ομονοήσουν προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ανεργίας και η πιθανότητα «εξέγερσης του προλεταριάτου των πόλεων».

Εν ολίγοις, όσο αβάσιμη κι αν είναι η χαφιεδολογία σχετικά με τον Σπέρα, στοιχεία της διαδρομής του πείθουν ότι συντηρητικοποιείται και δεν έχει πλέον σχέση με τον αγωνιστή του 1916.

Έγραψε μια «Ιστορία του εργατικού κινήματος», η οποία δεν εκδόθηκε ποτέ μέχρι σήμερα, γιατί το 1957 κλάπηκε από εργατοπατέρα των σιδηροδρομικών και της τότε κεντροαριστεράς (της άμεσης επιρροής του Ν. Γιαννιού), έτσι ώστε να μην έχει δει το φως της δημοσιότητας μέχρι σήμερα.

Στη διάρκεια της δικτατορίας του Ι. Μεταξά, ο Κ. Σπέρας συνελήφθη και εξορίστηκε στη Σκόπελο και απελευθερώθηκε, σχεδόν ετοιμοθάνατος, μετά την περιποίηση κάποιου Σεριφιώτη γιατρού, λίγο πριν την κήρυξη του ελληνο-ιταλικού πολέμου.

Στην κατοχή ζούσε με την οικογένειά του στο Μεταξουργείο. Αλλά το ΚΚΕ δεν τον ξέχασε ποτέ. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1943, τον κάλεσε σε συνάντηση ο καπετάν-Ορέστης (Χρ. Μούντριχας) στη Μάνδρα Αττικής. Αν και ίσως γνώριζε το τέλος του, αποχαιρέτισε την οικογένειά του και πήγε στη συνάντηση. Εκεί, ο Κ. Σπέρας -ένας από τους πρωτεργάτες του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος, που αγωνίστηκε σε όλη του τη ζωή για ένα αυτόνομο συνδικαλιστικό κίνημα, για μια κοινωνία χωρίς δούλους και αφεντικά- αποκεφαλίστηκε, και το σώμα του πετάχτηκε κάπου στην περιοχή αυτή, αλλά το πού ακριβώς είναι άγνωστο μέχρι σήμερα.

Ο Άγις Στίνας, στις «Αναμνήσεις» του, γράφει ότι σε έγγραφα της ΟΠΛΑ με προγραφές αντιπολιτευόμενων στο ΚΚΕ, υπήρχε και το όνομα του Σπέρα, αν και δεν φαίνεται να είχε ιδρυθεί και επίσημα η ΟΠΛΑ τον Σεπτέμβριο του 1943.

Ο Κωνσταντίνος Σπέρας

Ο Κωνσταντίνος Σπέρας στη φυλακή, τον Νοέμβριο του 1921, με συγκατατούμενούς του, καθισμένος πρώτος από δεξιά

Δελτίο ταυτότητας του Κωνσταντίνου Σπέρα

Δημοσίευμα για το Γ' Συνέδριο της ΓΣΕΕ

Δημοσιεύματα του Κωνσταντίνου Σπέρα στον ακροδεξιό Τύπο

ΕΜΠΡΟΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΒΕΛΑΤΟΝ ΕΡΕΒΕΛΑΤΕΖΟΝ Α

EN JOURNAL QUOTIDIEN LE 14 SEPTEMBRE 1950

Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΣΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΤΡΑΤΩΔΙΚΕΙΟΝ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΕΡΓΕΙΩΝ Η ΑΥΤΟΔΟΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ Η ΞΕΝΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Επισημασθέντες οι αυτονομιστές του Κωνσταντίνου Σπέρα αρνήθησαν ότι είνε εχθροί κομμουνιστών ή ΜΑΚΕΔΟΝΟΦΙΛΟΙ. Ο Σπέρα, ο οποίος υπήρξε μέλος του ΚΚΕ, αποκαλύπτει την αλήθεια περί των σχέσεων των αυτονομιστών με την κομμουνιστική προπαγάνδα.

Ο κ. Κωνσταντίνος Σπέρα, την περίληψιν εν τω αλλοι, καταθέσας εν τω αλλοι, δήλωσεν ότι ο ίδιος είνε εχθρός των κομμουνιστών. Ο Σπέρα, κατ' αυτόν, η κομμουνιστική προπαγάνδα, κατ' αυτόν, η κομμουνιστική προπαγάνδα, κατ' αυτόν, η κομμουνιστική προπαγάνδα.

Αντιθέτως, ο κ. Κωνσταντίνος Σπέρα, ο οποίος υπήρξε μέλος του ΚΚΕ, αποκαλύπτει την αλήθεια περί των σχέσεων των αυτονομιστών με την κομμουνιστική προπαγάνδα.

Οι κατηγορούμενοι κομμουνιστές εν τω Σπέρα κατάθεσιν

Από την κατάθεση του Κωνσταντίνου Σπέρα εναντίον των στελεχών του ΚΚΕ που διακήρυσσαν την αυτονομία της Μακεδονίας-Θράκης. Δημοσίευμα της εφημερίδας Εμπρός.

Η ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΣΠΕΡΑ
Ο κ. Κωνσταντίνος Σπέρα, μέλος του ΚΚΕ, καταθέσας εν τω αλλοι, δήλωσεν ότι ο ίδιος είνε εχθρός των κομμουνιστών. Ο Σπέρα, κατ' αυτόν, η κομμουνιστική προπαγάνδα, κατ' αυτόν, η κομμουνιστική προπαγάνδα, κατ' αυτόν, η κομμουνιστική προπαγάνδα.

Αντιθέτως, ο κ. Κωνσταντίνος Σπέρα, ο οποίος υπήρξε μέλος του ΚΚΕ, αποκαλύπτει την αλήθεια περί των σχέσεων των αυτονομιστών με την κομμουνιστική προπαγάνδα.

Από την κατάθεση του Κωνσταντίνου Σπέρα εναντίον των στελεχών του ΚΚΕ που διακήρυσσαν την αυτονομία της Μακεδονίας-Θράκης. Δημοσίευμα της εφημερίδας Εμπρός